

ПРОЕКТ „ГРИНЛИД“

ИЗЕШТАЈ ОД АНАЛИЗА ЗА СОСТОЈБАТА: ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА НА ЕВРОПСКИТЕ МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

GREENLEAD

Co-funded by the European Union

Финансирано од Европската Унија. Изнесените ставови и мислења се исклучиво на авторот(ите) и не нужно ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура (EACEA). Европската Унија, ниту EACEA не може да сноси одговорност за нив.

РЕЗИМЕ

1. Вовед..... 3

2. Деск истражување..... 4

Глава 1: Зелената транзиција на европските мали и средни претпријатија (МСП)

Глава 2: Приоритети и регулативи на ЕУ поврзани со зелената транзиција

- Акција за климата и Зелениот договор
- Истражување и иновации за Европскиот зелен договор
- Индустријата и Зелениот договор
- Енергијата и Зелениот договор
- Транспортот и Зелениот договор
- Заштита на животната средина и океаните со Зелениот договор

3. Најдобри практики: Проекти и иницијативи 24

4. Теренско истражување: резиме на прашалниците 36

Оваа публикација е лиценцирана под лиценца Creative Commons 4.0. Тоа значи дека можете да ја користите, копирате, дистрибуирате, модифицирате и преработувате, се додека го наведете авторот и укажете дека станува збор за лиценца Creative Commons.

ЗЕЛЕНАТА ТРАНЗИЦИЈА НА ЕВРОПСКИТЕ МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА (МСП)

1. ВОВЕД

Еколошката транзиција станува сè поприоритетна за малите и средни претпријатија (МСП) ширум Европа, особено во рамки на Европскиот зелен договор. Иако таа носи значајни придобивки за нив, процесот на транзиција е проследен со бројни предизвици – од потреба за усвојување на одржливи технологии, до намалување на административните оптоварувања и прилагодување кон новите регулативи. Во оваа динамична средина, проектот „Зелено лидерство“ (GreenLead) се јавува како стратешка иницијатива која нуди увид во тековната состојба на зелената транзиција кај европските МСП.

Главна цел на GreenLead е да собере и анализира податоци што ќе ја отсликаат моменталната состојба на одржливост на МСП. Овие сознанија ќе послужат како основа за развој на иновативни алатки и стратегии, како што е документот за „Зелени компетенции“ (GreenWorksComp), кои целат да поттикнат и олеснат зелена трансформација на деловниот екосистем.

Овој документ ги претставува темелните принципи на GreenLead, неговиот методолошки пристап и значењето што го има во поширокиот европски деловен контекст. Преку оваа иницијатива, GreenLead не само што настојува да ја подигне свеста кај МСП за важноста на еколошката одржливост, туку и активно ги поддржува со предлог на конкретни зелени практики, применливи во нивните бизнис модели.

Дополнително, GreenLead ја поттикнува размената на знаења и добри практики помеѓу МСПи, носителите на политики и истражувачките институции, со цел промовирање на заеднички, координиран пристап кон одржлив развој. Преку искористување на дигитални алатки, пристап до финансиски инструменти и персонализирана стручна поддршка, проектот има за цел да им помогне на МСП да ги надминат финансиските и техничките пречки кои го забавуваат нивниот напредок кон одржлива и отпорна иднина.

Конечната амбиција на GreenLead е да придонесе кон создавање на поконкурентен, еколошки одговорен и долгорочно одржлив европски МСП сектор – сектор што не само ќе биде усогласен со новите регулативи, туку ќе биде и проактивен носител на можностите што ги нуди зелената економија.

2. ДЕСК ИСТРАЖУВАЊЕ

ГЛАВА 1: ДЕФИНИЦИЈА НА ЗЕЛЕНАТА ТРАНЗИЦИЈА НА ЕВРОПСКИТЕ МСП

Зелената транзиција претставува процес на трансформација на економијата кон поодржлив модел, кој се базира на намалување на емисиите на јаглерод, ефикасно користење на природните ресурси и усвојување на технологии што се пријателски за животната средина. Целта на овој процес е да се минимизира еколошкото влијание од производствените и потрошувачки активности, а истовремено да се поттикне економски раст и социјална инклузија.

Концептот на зелена транзиција е тесно поврзан со циркуларната економија, енергетската ефикасност, употребата на обновливи извори на енергија, како и со еколошката одговорност на компаниите и граѓаните. На политичко и економско ниво, овој процес е поттикнат преку иницијативи како Европскиот зелен договор, кој поставува амбициозни цели за декарбонизација и одржливост.

Малите и средни претпријатија (МСП) имаат клучна улога во европската економија – тие сочинуваат приближно 99% од сите бизниси во регионот и претставуваат значителен извор на вработување и иновации. Токму затоа, нивното активно учество во зелената транзиција е суштинско за остварување на целите на Европската унија за одржлив развој и економска конкурентност.

МСП имаат можност да извлечат бројни придобивки од зелената транзиција преку усвојување нови деловни практики, како што се дигитализација на процесите, намалување на отпадот, оптимизација на потрошувачката на енергија и имплементација на стратегии од циркуларната економија. Покрај тоа, Европската унија нуди програми за финансирање и иницијативи за поддршка, кои им овозможуваат на МСП полесно да преминат кон поодржливи деловни модели, да пристапат до нови пазари и да ја зголемат својата отпорност на еколошки и економски предизвици.

Зелената транзиција и трансформацијата на МСП кон одржлив економски модел се засноваат на неколку клучни принципи, кои имаат за цел да воспостават рамнотежа помеѓу економскиот развој и заштитата на животната средина. Овие принципи ги опфаќаат ефикасното користење на ресурсите, интеграцијата на иновативни технологии и зајакнувањето на социјалните и деловните мрежи.

- **Еколошка одржливост**

Еден од клучните столбови на зелената транзиција е намалувањето на еколошкото влијание од економските активности на компаниите. Тоа подразбира намалување на емисиите на јаглерод диоксид, заштита на биодиверзитетот и ефикасно управување со природните ресурси. За да придонесат кон овие цели, деловните субјекти треба да усвојат практики што го минимизираат нивниот еколошки отпечаток – како што се намалување на отпадот од суровини, одржливо управување со водата и контрола на загадувачките материи во производствените процеси.

- **Иновации и дигитализација**

Технолошкиот напредок претставува клучна алатка за постигнување на одржливост. Интеграцијата на чисти технологии – на пример, користење на вештачка интелигенција за управување со ресурси или автоматизација на процесите за подобрување на енергетската ефикасност – им овозможува на претпријатијата да ја оптимизираат продуктивноста додека го намалуваат еколошкото влијание. Дополнително, дигитализацијата обезбедува поголема следливост на производите и услугите, што овозможува потранспарентни и поодржливи деловни модели.

- **Циркуларна економија**

Моделот на циркуларна економија има за цел максимално искористување на ресурсите преку повторна употреба, рециклирање и обновување на материјалите. За разлика од традиционалниот линеарен модел (произведи – искористи – фрли), циркуларната економија го продолжува животниот циклус на производите, го намалува создавањето отпад и поттикнува поодговорна употреба на материјалите. МСП можат да извлечат значителни придобивки преку примена на стратегии како што се еко-дизајн, повторно производство и искористување на отпадот во нови производни процеси.

- **Енергетска ефикасност**

Намалувањето на потрошувачката на енергија и преминот кон обновливи извори се суштински за изградба на поодржлива економија. Примената на ефикасни енергетски системи – како што се соларни панели, ЛЕД (LED) осветлување, термална изолација и интелигентни системи за управување со енергија – не само што го намалуваат еколошкото влијание, туку значително ги намалуваат и оперативните трошоци на компаниите.

- **Општествена одговорност и деловна етика**

Зелената транзиција не се ограничува само на заштита на животната средина, туку вклучува и силна посветеност кон социјалната благосостојба и работничките права.

Компаниите треба да интегрираат критериуми за одржливост во своето управување, промовирајќи правични плати, достоинствени услови за работа, социјална инклузија и разновидност. Ваквиот пристап не само што придонесува за подобра животна средина, туку и создава квалитетни работни места и ја зајакнува локалната заедница.

● **Соработка и заедничко учење**

Зелената транзиција не е индивидуален процес, туку колективен напор што бара активна соработка меѓу бизнисите, владините институции, истражувачките центри и општеството во целина. Создавањето на мрежи за соработка, размена на знаења и учество во заеднички проекти им овозможуваат на МСП полесно да се прилагодат на новите економски модели и да ја зајакнат својата иновативна способност.

ГЛАВА 2: ЕУ ПРИОРИТЕТИ И РЕГУЛАТИВИ ПОВРЗАНИ СО ЗЕЛЕНАТА ТРАНЗИЦИЈА

КЛИМАТСКА АКЦИЈА И ЕВРОПСКИОТ ЗЕЛЕН ДОГОВОР

Климатските промени и деградацијата на животната средина претставуваат егзистенцијални закани за Европа и светот. За да одговори на овие предизвици, Европската унија ја воспостави стратегијата „Европски зелен договор“, чија цел е трансформација на европската економија кон одржлив и климатски неутрален модел до 2050 година.

1. Преглед на правната регулатива

- **Контекст:**

Европскиот зелен договор претставува севкупна стратегија на ЕУ за постигнување климатска неутралност до 2050 година. Тој опфаќа политики за намалување на емисиите, зголемување на енергетската ефикасност, промоција на чиста енергија и премин кон циркуларна економија. Клучни иницијативи вклучуваат:

- Пакетот „Фит за 55“ („Fit for 55“), кој има за цел намалување на емисиите за 55% до 2030 година;
- „Механизам за праведна транзиција“ („Just Transition Mechanism“, кој обезбедува поддршка за регионите и индустриите најпогодени од зелената транзиција.

За да ги постигне своите цели за декарбонизација, ЕУ мора да ги намали емисиите во сите сектори – од индустрија и енергетика, до транспорт и земјоделство. Бидејќи климатските промени се глобален проблем, потребен е глобален одговор. Затоа, ЕУ активно соработува со меѓународни партнери, особено преку Рамковната конвенција на ОН за климатски промени (UNFCCC) и Парискиот договор. Паралелно со мерките за ублажување, Унијата спроведува и активности за адаптација кон веќе неизбежните последици од климатските промени.

Во февруари 2024 година, Европската комисија предложи среднорочна климатска цел за 2040 година: намалување на нето емисиите на стаклени гасови за 90% во однос на нивото од 1990 година, како чекор кон климатска неутралност до 2050 година.

- **Политики и иницијативи**

„Европскиот закон за климата“ го поставува правно обврзувачкиот таргет за постигнување на нето нулта емисии на стакленѝчки гасови до 2050 година. Со овој закон, институциите на ЕУ и земјите-членки се обврзани да преземат неопходни мерки на национално и европско ниво, имајќи ја предвид важноста на правичноста и солидарноста меѓу државите.

Законот вклучува и механизми за следење на напредокот и навремено прилагодување на политиките, врз основа на:

- Системот на управување со националните енергетски и климатски планови;
- Редовните извештаи од Европската агенција за животна средина;
- Најновите научни сознанија за климатските промени и нивните влијанија.

Прегледот на напредокот ќе се врши на секои пет години, во согласност со глобалната евалуација според Парискиот договор.

Главни цели и приоритети на Европскиот закон за климата:

- Воспоставување на правна обврска за Унијата да постигне климатска неутралност до 2050 година
- Амбициозна цел за 2030 година: најмалку 55% намалување на нето емисиите на стакленѝчки гасови во споредба со 1990 година
- Јасно разграничување меѓу намалувањето на емисии и отстранување на јаглерод (removals)
- Подобрување на природните „јаглеродни резервоари“ преку поамбициозна регулатива за земјиште, шумарство и земјоделство (LULUCF), која влезе во сила во мај 2023 година
- Воспоставување на постапка за дефинирање климатска цел за 2040 година, базирана на буџет за емисии во периодот 2030–2050
- Обврска за постигнување „негативни емисии“ по 2050 година
- Формирање на Европски Научен Советодавен Одбор за климатски промени за обезбедување независни научни совети
- Засилување на мерките за адаптација кон климатските промени

- Осигурување усогласеност на сите политики на ЕУ со целта за климатска неутралност
- Вклучување на сите сектори преку развивање на специфични патокази (roadmaps) кон климатска неутралност во различни области на економијата.

2. <u>Влијание врз МСП: Анализа на ефектите од политичката иницијатива врз европските МСП</u>

Малите и средни претпријатија (МСП) сочинуваат 99% од сите бизниси во Европа и обезбедуваат вработување за повеќе од 85 милиони европски граѓани. Тие се двигатели на иновациите и претприемништвото, и како такви, имаат клучна улога во економската и еколошката трансформација на континентот.

Иако имплементацијата на Европскиот зелен договор носи бројни предизвици за МСП, истовремено отвора значајни можности за иновации, пристап до нови пазари и зајакнување на нивната конкурентност во економија што се движи кон одржливост.

Зелениот договор влијае врз МСП на повеќе начини — од една страна преку создавање поволности, а од друга страна преку наметнување на нови обврски. Позитивните аспекти вклучуваат:

- Пристап до европски фондови и програми како што се InvestEU и Innovation Fund,
- Подобрување на пазарната позиција преку зелени иновации,
- Намалување на трошоците преку енергетска ефикасност и циркуларни модели на производство.

Сепак, МСП се соочуваат и со низа предизвици:

- Високи иницијални инвестиции потребни за воведување на одржливи технологии,
- Зголемени регулаторни барања и административни обврски,
- Недостаток на вештини и знаења потребни за спроведување на зелени стратегии.

Покрај тоа, се зголемуваат обврските за известување поврзани со одржливоста, особено преку Директивата за корпоративно известување за одржливост (CSRD). МСП ќе треба да се усогласат и со построги барања за одржливост во синџирот на снабдување, како и со таргетите за декарбонизација на нивните активности.

Сепак, и покрај овие предизвици, Зелениот договор носи со себе нови можности. Претпријатијата добиваат шанса да развијат иновативни производи и услуги, да пристапат до зелено финансирање и да ја подобрат својата конкурентност на пазар што сè повеќе вреднува одржливи решенија.

Компаниите играат клучна улога во зелената транзиција, имајќи предвид дека индустриските, енергетските и логистичките сектори се меѓу најголемите емитери на CO_2. Зелениот договор јасно ја промовира потребата за усвојување на практики како што се користење на обновливи извори на енергија, подобрување на енергетската ефикасност, примена на циркуларна економија и декарбонизација на производните процеси.

Иако овие мерки бараат големи почетни вложувања и усогласување со нови еколошки стандарди, тие истовремено отвораат пат за долгорочен развој, иновации и зголемена одржливост. На овој начин, МСП добиваат клучна улога во создавањето на поконкурентна и поеколошка европска економија.

ИСТРАЖУВАЊЕ И ИНОВАЦИИ ВО СЛУЖБА НА ЕВРОПСКИОТ ЗЕЛЕН ДОГОВОР

Европскиот зелен договор, претставен од Европската Комисија во декември 2019 година, има за цел да ја трансформира Европската Унија (ЕУ) во климатски неутрална економија до 2050 година (Европска Комисија, 2019). Овој амбициозен план поставува патоказ за одржлив раст преку мерки за намалување на емисијата на јаглерод, промовирање на чиста енергија и поттикнување на циркуларни економии. Истражувањето и иновациите (ИиИ) играат клучна улога во постигнувањето на овие цели преку развој на нови технологии, зголемување на ефикасноста на ресурсите и обезбедување на услови за бизнисите – вклучително и малите и средни претпријатија (МСП) – успешно да преминат кон позелени практики (Европска агенција за животна средина, 2021). Овој труд го истражува значењето на ИиИ во поддршката на Европскиот зелен договор, при што се нагласуваат клучни иницијативи, предизвици и можности за МСП.

2. Истражување и иновации за Европскиот Зелен Договор

Истражувањето и иновациите се клучни двигатели за исполнување на целите на Европскиот зелен договор, овозможувајќи развој на одржливи технологии, иновативни бизнис модели и ефикасни регулаторни рамки (OECD, 2020). Некои од најважните области во кои истражувањето и иновациите придонесуваат кон зелениот договор се:

- **Обновлива енергија и енергетска ефикасност**

Преминот кон обновливи извори на енергија е во срцето на Европскиот Зелен Договор и има за цел да ја намали зависноста од фосилни горива и значително да ги намали емисиите на стаклени гасови (Европска комисија, 2020). Соларната, ветерната, хидроенергијата и биоенергијата се меѓу најперспективните обновливи извори, при што истражувањето и иновациите го забрзуваат нивниот развој, ја зголемуваат ефикасноста, достапноста и економичноста (IRENA, 2021). Развојот на соларни панели од новата генерација, како што се фотоволтаични ќелии базирани на перовскит, нуди поголема

ефикасност и пониски производствени трошоци во споредба со традиционалните силициумски панели (Wang et al., 2022). Истовремено, технологијата за офшор ветерна енергија бележи значителен напредок, особено преку изградбата на пловечки ветерни фарми кои овозможуваат производство на чиста енергија во длабоки морски подрачја, каде што брзината на ветерот е поголема и поконстантна (IEA, 2021).

Енергетската ефикасност е исто толку клучна за постигнување климатска неутралност, колку и преминот кон обновливи извори на енергија, бидејќи намалувањето на потрошувачката на енергија има подеднакво силно влијание (Европска агенција за животна средина, 2021). Иновациите во градежните материјали и дизајн – како што се високоефикасна изолација, „паметно“ стакло и пасивни системи за греење и ладење – ја менуваат начинот на кој се користи енергијата во станбени и деловни објекти (Dixon et al., 2021). Реновирањето на постоечките згради со енергетски ефикасни решенија е приоритет, имајќи предвид дека зградите учествуваат со речиси 40% во вкупната потрошувачка на енергија во ЕУ (Европска комисија, 2020). Паметните енергетски мрежи и системите за складирање енергија – како што се литиум-јонските и солид-стејт батерии – имаат суштинска улога во обезбедување сигурно снабдување со енергија од обновливи извори, дури и при промени во временските услови (Baker & Kumar, 2022). Водородот произведен од обновливи извори има потенцијал да ја декарбонизира индустријата која тешко може да се електрифицира, како што се производството на челик, авијацијата и долгорочниот транспорт (IEA, 2022). ЕУ веќе започна иницијативи, како што е Водородната стратегија, со цел да се зголеми производството, дистрибуцијата и употребата на водород (Европска комисија, 2020). Инвестициите во електролизна технологија – процес кој користи електрична енергија од обновливи извори за да се произведе водород од вода – се клучни за да стане „зелениот“ водород комерцијално одржлив (Friedmann et al., 2021).

- **Одржлива индустрија и циркуларна економија**

Преминот кон одржлива индустрија и циркуларна економија е од клучно значење за намалување на отпадот, минимизирање на потрошувачката на ресурси и поттикнување на еколошки одговорни производствени практики (Ellen MacArthur Foundation, 2020). Истражувањето и иновациите играат водечка улога во развојот на нови решенија во производството – од примена на еколошки прифатливи материјали и стратегии за намалување на отпадот, до дигитализација за оптимизирано управување со ресурсите (OECD, 2021).

Сè повеќе индустрии се оддалечуваат од традиционалниот линеарен модел на производство – каде што ресурсите се ископуваат, користат и потоа се фрлаат – и преминуваат кон циркуларен пристап, во кој материјалите се повторно користат, рециклираат и пренаменуваат со цел да се продолжи нивниот животен циклус (Kirchherr

et al., 2021). Иновации како што се биопластика, модуларен дизајн на производи и индустриска симбиоза (каде отпадот на една компанија станува ресурс за друга) се клучни елементи во оваа трансформација (Geissdoerfer et al., 2020).

- **Одржливо земјоделство и прехранбени системи**

Одржливото земјоделство и стабилните прехранбени системи се од суштинско значење за обезбедување на безбедна храна, истовремено минимизирајќи го негативното влијание врз животната средина (FAO, 2021). Истражувањата и иновациите во овој сектор се насочени кон регенеративни земјоделски практики, прецизно земјоделство и алтернативни извори на протеини (Clark et al., 2021). Прецизното земјоделство, кое ги вклучува дигиталните технологии како вештачка интелигенција, дронови и IoT сензори, им овозможува на земјоделците поефикасно да користат вода и ѓубрива, со што се подобрува продуктивноста, а истовремено се намалува деградацијата на почвата и загадувањето (Zhang et al., 2020). Дополнително, развојот на алтернативи на протеини од растително потекло и лабораториски одгледано месо придонесува за значително намалување на јаглеродниот отпечаток од производството на храна (Tuomisto, 2022).

- **Зелена мобилност и транспорт**

Зелената мобилност и транспортот се клучни елементи за намалување на јаглеродниот отпечаток на ЕУ и за остварување на целите за одржливост на Европскиот Зелен Договор (Европска комисија, 2021). Истражувањето и иновациите во оваа област водат кон напредок во електричните возила, транспортот базиран на водород и „паметни“ решенија за мобилност (IEA, 2021). Ширење на инфраструктурата за полнење електрични возила, подобрување на батериските технологии и развој на одржливи горива за авијација ја прават нискојаглеродната мобилност подостапна и поефикасна (Bakker et al., 2021). Понатаму, интеграцијата на дигитални технологии – како што се вештачка интелигенција и системи за управување со сообраќај во реално време – овозможуваат оптимизирање на урбаната мобилност и намалување на емисиите поврзани со сообраќајниот метеж (Smith & Jones, 2022). Европската унија има воспоставено неколку програми и иницијативи за поддршка на истражувањето и иновациите во рамки на Зелениот договор, меѓу кои:

- *Horizon Europe* (2021–2027): Главната рамковна програма на ЕУ за истражување и иновации, која обезбедува значителни средства за проекти поврзани со климата и животната средина (Европска комисија, 2021).
- *Европски совет за иновации (EIC)* и повикот *Green Deal Call*: Поддржуваат стартапи и мали и средни претпријатија во развој на револуционерни зелени технологии (EIC, 2021).
- *Мисиони програми за истражување*: Насочени кон климатска адаптација, здравје на почвата и одржливост на океаните (OECD, 2020).

- *Програмата LIFE*: Посветена на проекти за заштита на животната средина и климатска акција (Европска комисија, 2021).

3. Предизвици и можности за МСП во зелената транзиција

Малите и средни претпријатија (МСП), кои претставуваат 99% од сите бизниси во ЕУ, имаат клучна улога во зелената транзиција. Сепак, тие се соочуваат со низа предизвици што го отежнуваат нивното активно учество во овој процес (Eurostat, 2021):Limited financial resources: Many SMEs struggle to invest in sustainable technologies due to financial constraints (OECD, 2021).

- *Ограничени финансиски ресурси* – Многу МСП имаат потешкотии да инвестираат во одржливи технологии поради финансиски ограничувања (OECD, 2021).
- *Усогласување со регулативи* – Прилагодувањето на новите еколошки регулативи често е сложено и носи дополнителни трошоци (Европска комисија, 2021).
- *Технолошки бариери* – МСП често немаат пристап до најсовремени зелени технологии и недостасува експертиза за нивна примена (EIC, 2021).

И покрај овие предизвици, постојат значајни можности за МСП да се вклучат и да придонесат кон одржливата трансформација преку:

- Учество во програми за истражување и иновации финансирани од ЕУ.
- Соработка со истражувачки институции и големи компании, што овозможува пристап до нови знаења и технологии.
- Применување на дигитални алатки и зелени бизнис модели за зголемување на нивната конкурентност и одржливост на пазарот.

ИНДУСТРИЈАТА И ЗЕЛЕНИОТ ДОГОВОР: ИНДУСТРИСКА СТРАТЕГИЈА ЗА КОНКУРЕНТНА, ЗЕЛЕНА И ДИГИТАЛНА ЕВРОПА

Европскиот зелен договор претставува амбициозна стратегија на Европската унија за трансформација на нејзината економија со цел постигнување климатска неутралност до 2050 година. Оваа иницијатива ја интегрира одржливоста во индустриските стратегии, обезбедувајќи дека бизнисите ќе останат конкурентни додека постепено преминуваат кон позелени и подигитализирани деловни модели. Пристапот на ЕУ се заснова на намалување на емисиите на јаглерод, промовирање на принципите на циркуларна економија и подобрување на ефикасноста во користењето на ресурсите.

Бидејќи индустријата има централна улога во исполнувањето на целите на Зелениот договор, Европската комисија воведе индустриска стратегија која ја поврзува економската

експанзија со еколошката одржливост. Оваа стратегија се фокусира на поддршка на компаниите во примената на зелени технологии, инвестирање во иновации и приспособување кон нови регулативни рамки кои поттикнуваат нискојаглеродна економија. Дополнително, дигиталната трансформација е тесно поврзана со зелената транзиција. ЕУ препознава дека новите дигитални технологии – како што се вештачката интелигенција, блокчејн и паметните енергетски мрежи – можат значително да придонесат за одржливост преку оптимизација на потрошувачката на енергија, подобро управување со ресурсите и поттикнување на циркуларни производствени системи.

Ова поглавје ги истражува клучните приоритети и регулативи на ЕУ кои ја водат зелената транзиција во индустрискиот сектор. Се анализираат законодавни рамки како што се пакетот „Fit for 55“, ЕУ Таксономијата за одржливи активности и Акциониот план за циркуларна економија, при што се истакнува нивното влијание врз бизнисите и поширокаta економија. Понатаму, се разгледуваат и предизвиците и можностите со кои се соочуваат индустриите во овој процес на транзиција – вклучувајќи пристап до финансирање, улогата на иновациите и потребата од преквалификација на работната сила.

Со интегрирање на одржливоста и дигитализацијата, ЕУ има за цел да обезбеди европската индустрија да остане глобално конкурентна, додека води кон јаглеродно неутрална и ресурсно ефикасна иднина.

1. Преглед на политики и иницијативи

Зелениот преод на Европската унија има длабоки историски корени и се развивал постепено низ повеќе децении на глобално климатско управување и еколошка свест. Улогата на ЕУ како светски лидер во одржливоста особено се истакна со нејзиното учество во значајни меѓународни договори, почнувајќи од Протоколот од Киото (1997), каде Европа се обврза на значително намалување на емисиите на стаклени гасови. На ова се надоврза улогата на ЕУ во преговорите и имплементацијата на Парискиот договор (2015), со поставување амбициозни климатски цели и засилување на посветеноста кон глобалната климатска акција.

Клучен пресврт се случи во декември 2019 година со претставувањето на Европскиот зелен договор од Европската комисија, што означи ненадминат стратешки пресврт. Зелениот договор ја трансформира одржливоста од секторски предизвик во севкупна стратегија за раст на ЕУ. Тој има за цел не само да го адресира климатското влијание, туку и да ја преобликува европската економија, општеството и индустријата кон одржливост, ефикасност во користењето на ресурсите и климатска неутралност до 2050 година.

Како одговор на пандемијата од COVID-19 и економската криза што следеше, ЕУ ги засили напорите за зелен преод со интегрирање на одржливоста и дигиталната трансформација во своите планови за економско закрепнување. Ова резултираше со воспоставување на Механизмот за закрепнување и отпорност (RRF) во 2021 година, кој обезбеди повеќе од 700 милијарди евра за поддршка на зелени инвестиции, иновации, дигитализација и економско обновување низ земјите-членки.

Во јули 2021 година, ЕУ дополнително ги зацврсти своите еколошки обврски преку воведување на амбициозниот пакет „Fit for 55“, севкупен законски рамковен систем наменет да го забрза намалувањето на емисиите за најмалку 55% до 2030 година во споредба со нивото од 1990 година. Овој пакет вклучува мерки како подобрување на системите за тргување со емисии (ETS), директиви за обновлива енергија, политики за енергетска ефикасност и иновативни иницијативи како Механизмот за прилагодување на јаглеродната граница (CBAM), кој има за цел да спречи протекување на јаглерод и да ја зајакне глобалната конкурентност на Европа.

Паралелно со овие иницијативи, Таксономијата на ЕУ за одржливи активности, воведена во 2020 година, стана клучен алат за пренасочување на приватните и јавните инвестиции кон економски активности што се еколошки одржливи, овозможувајќи транспарентност и стандарди за оценување на одржливоста во различни индустрии.

Заедно, овие развои ја претставуваат најамбициозната и најинтегрирана политичка реакција на Европа досега, позиционирајќи ја ЕУ како глобален лидер во одржливоста, иновациите и зелената економска трансформација.

2. Влијание врз малите и средни претпријатија (МСП)

Индустриската стратегија на ЕУ и политиките за зелена транзиција имаат значајно влијание врз малите и средни претпријатија (МСП) во Европа, носејќи и можности и предизвици.

Конкретни придобивки за МСП:

- **Пристап до одржливо финансирање:** Иницијативи на ЕУ, како Механизмот за закрепнување и отпорност (RRF) и InvestEU, им овозможуваат на МСП поголем пристап до финансиски средства за усвојување на зелени технологии, унапредување на иновациите и подобрување на енергетската ефикасност.
- **Иновации и конкурентност:** Политиките како Европскиот зелен договор ги поттикнуваат МСП да развиваат иновативни решенија во чисти технологии,

производи насочени кон одржливост и циркуларна економија, што го зголемува нивниот конкурентски потенцијал на нови и растечки пазари.

- **Пазарни можности:** Со растечката свест на потрошувачите и сеопфатните регулативни рамки кои нагласуваат одржливост, МСП кои проактивно применуваат одржливи практики имаат корист од проширувањето на пазарите за зелени производи и услуги.
- **Техничка и финансиска поддршка:** Програми како Enterprise Europe Network (EEN) и Horizon Europe им обезбедуваат на МСП поддршка за иновации, техничко советување, можности за поврзување и грантови кои се посветени специјално на одржливи проекти.

ЕНЕРГИЈА И ЗЕЛЕНИОТ ДОГОВОР

Европската Унија, преку Европскиот зелен договор, има за цел да го забрза преодот кон чиста енергија преку „дејаглеродизација на енергетскиот систем на ЕУ“ (Европска комисија). Производството и употребата на енергија се главен извор на стаклени гасови – дури 75% од емисиите во Унијата доаѓаат од овие активности. Затоа, Зелениот договор предвидува иновативен сет на решенија базирани на три клучни принципи: обезбедување сигурно и достапно снабдување со енергија, создавање интегриран и дигитализиран енергетски пазар, и постигнување енергетска ефикасност преку користење на обновливи извори.

Европската комисија постави повеќе важни цели за да ги оствари овие амбиции. Тие вклучуваат создавање интегрирани енергетски мрежи кои овозможуваат полесно користење на обновливи извори, поддршка за напредни технологии и модерна инфраструктура, како и унапредување на енергетската ефикасност преку проекти за еко-дизајн. Комисијата исто така настојува да ги зајакне потрошувачите, особено преку справување со енергетската сиромаштија, декарбонизација на гасната индустрија и поттикнување на меѓусекторска интеграција на енергијата. ЕУ се стреми да ги унапреди своите енергетски стандарди и технологии на глобално ниво, со посебен фокус на развојот на офшор ветерна енергија.

Како дел од својата поширока стратегија, Европската комисија предложи законодавни мерки за да осигура дека политиките за енергија, транспорт, оданочување и клима се усогласени со општата цел: намалување на нето емисиите на стаклени гасови за најмалку 55% до 2030 година.

Клучен дел од овие напори се **Националните енергетски и климатски планови (NECPs)**. Со нив, земјите-членки на ЕУ треба да изработат десетгодишни стратегии (2021–2030) за исполнување на енергетските и климатските цели. Овие планови се фокусираат на пет главни теми: енергетска ефикасност, користење на обновлива енергија, намалување на

емисиите на стакленѝчки гасови, поврзување на енергетските системи и развој на истражување и иновации.

1. Преглед на политиките

- **Интеграција на енергетските системи**

Стратегијата на ЕУ за интеграција на енергетскиот систем, како клучен елемент на Зелениот договор, има за цел да ги поврзе различните енергетски носители – како што се топлината, гасот и електричната енергија – заедно со нивната инфраструктура и сектори на потрошувачка, со цел создавање единствен и ефикасен енергетски систем. Овој интегриран пристап ја зголемува ефикасноста на целиот систем и овозможува оптимално искористување на обновливите ресурси.

Преку електрификација на сектори кои традиционално се потпираат на фосилни горива, како што се греењето и транспортот – преку електрични возила и топлотни пумпи – се намалува зависноста од јаглерод. Политиката исто така ја поддржува употребата на водород и други обновливи горива во оние области каде директната електрификација е потешка. За зголемување на флексибилноста и сигурноста на енергетските системи, се поттикнува и интеграцијата на дигитални технологии и решенија за складирање енергија.

- **Развој на водород**

Водородот игра клучна улога во иницијативите на ЕУ за декарбонизација, особено за индустриите и транспортните сектори кои тешко се електрифицираат. Во 2022 година, помалку од 2% од енергетската потрошувачка во Европа доаѓала од водород, главно произведен од природен гас, што резултира со високи емисии на CO_2. Планот REPowerEU, кој ја поддржува водородната политика на ЕУ, поставува амбициозни цели: до 2030 година да се произведат 10 милиони тони обновлив водород и дополнително да се увезат уште 10 милиони тони. Се предвидува дека до 2050 година, обновливиот водород ќе задоволува околу 10% од енергетските потреби на ЕУ. Согласно ревидираната Директива за обновлива енергија, ЕУ воспостави сеопфатна законска рамка која вклучува обврзувачки цели за користење на обновлив водород во индустријата и транспортот.

- **Обновлива енергија од морето**

Европската Унија го препознава огромниот потенцијал на нејзините пет морски басени за производство на обновлива енергија преку плима, ветер и бранови. Со **Стратегијата за офшор обновлива енергија** од 2020 година, ЕУ има за цел до 2030 година да постигне најмалку 60 GW офшор ветерна енергија и 1 GW енергија од океани, а до 2050 година овие капацитети да достигнат 300 GW и 40 GW, соодветно.

- **Иницијатива „Бран на реновирање“ (Renovation Wave)**

Значаен дел од потрошувачката на енергија и емисиите на стакленѝчки гасови во ЕУ доаѓа од зградите. Иницијативата **„Бран на реновирање“** има за цел да ја зголеми енергетската ефикасност на 35 милиони згради до 2030 година преку удвојување на годишната стапка на енергетски реновации. Програмата има за цел да ги намали емисиите, да ја намали потрошувачката на енергија и да создаде зелени работни места во градежниот сектор.

- **Намалување на емисиите на метан**

Метанот е многу поопасен стакленѝчки гас од CO_2, со многу поголем потенцијал за глобално затоплување. **Стратегијата за метан** на ЕУ од 2020 година има за цел да ги намали емисиите на метан од секторите за отпад, енергија и земјоделство. Во енергетскиот сектор, најголеми извори на емисии се процесите на согорување, испуштање и протекување за време на екстракција и транспорт на фосилни горива.

- **Трансевропски енергетски мрежи (TEN-E)**

Со цел подобра интеграција на обновливите извори и обезбедување сигурно снабдување со енергија во целата ЕУ, регулативата **TEN-E** го олеснува развојот на прекугранична енергетска инфраструктура. Ажурираната **Регулатива за TEN-E**, која стапи на сила во јуни 2022 година, ја усогласува инфраструктурната политика со целите на Европскиот зелен договор. Таа поддржува проекти кои придонесуваат за декарбонизација – како што се паметни мрежи и водородни мрежи – но веќе не поддржува нови проекти за природен гас.

2. Влијание врз малите и средни претпријатија (МСП)

Европскиот зелен договор има значително влијание врз малите и средни претпријатија, носејќи и можности и предизвици. Од една страна, преминот кон чист енергетски систем отвора нови деловни шанси, особено во областите на енергетска ефикасност, обновливи извори на енергија и напредни технологии. Нови извори на финансирање, пониски трошоци за енергија на долг рок и растечкиот пазар за одржливи производи и услуги претставуваат предности за МСП. Транзицијата кон интегрирани енергетски системи, офшор ветерна енергија и водород ја поттикнува иновацијата и конкурентноста, отворајќи нови зелени пазари за малите и средни компании.

Сепак, оваа промена носи и бројни тешкотии. За да се усогласат со новите регулативи, барањата за енергетска ефикасност и намалување на емисиите, може да бидат потребни значителни финансиски инвестиции во инфраструктура и технологија. Многу МСП се соочуваат со потреба од преквалификација, високи почетни трошоци и ограничен пристап до зелено финансирање.

ТРАНСПОРТ И ЗЕЛЕНИОТ ДОГОВОР

Транспортот останува единствениот голем економски сектор во Европската унија каде што емисиите на јаглерод диоксид (CO_2) се зголемиле од 1990 година. Сепак, во последните години, низ цела Европа се одвива голема трансформација. Градовите воведуваат поедноставни, побезбедни, позддрави и подостапни алтернативи на возилата на фосилни горива – од споделени електрични автомобили и е-велосипеди до зелени автобуси, возови и нови велосипедски патеки.

И покрај тоа, како што расте побарувачката за намалување на јаглеродниот отпечаток, енергетската ефикасност на новите патнички автомобили, комбиња, камиони, авиони и бродови се подобрува – но не доволно брзо за да се надомести зголемувањето на вкупните емисии од транспортот. Бидејќи порастот на транспортната активност придонесува за зголемени емисии на стаклени гасови, а побарувачката за сите видови транспорт се очекува да продолжи да расте, Европа мора темелно да го преосмисли својот мобилен систем за да ја постигне целта за климатска неутралност до 2050 година.

Постигнувањето на оваа цел ќе бара промоција на почисти и поактивни начини на транспорт, усвојување на почисти горива и, каде што е можно, намалување на потребата за мобилност.

1. Преглед на политиките

Транспортот учествува со една четвртина од вкупните емисии на стаклени гасови во ЕУ, и тие сè уште се зголемуваат. За да се постигне климатска неутралност до 2050 година, сите видови транспорт – патен, железнички, авионски и воден – мора значително да придонесат.

Во овој контекст, Европскиот зелен договор (2019) постави неколку клучни приоритети за одржлив транспорт и пофокусирани мерки на ЕУ:

- **Мултимодален транспорт:** Преминување на товарот од патишта кон железници и внатрешни водни патишта ќе ја подобри ефикасноста и ќе ги намали емисиите. ЕУ ќе работи на зголемување на капацитетите на овие мрежи и подобрување на законодавството за комбиниран транспорт.
- **Паметна и поврзана мобилност:** ЕУ ќе инвестира во дигитални и автоматизирани системи за управување со сообраќај, со цел намалување на сообраќајниот метеж и загадувањето, особено во градовите, преку програми како „Поврзување на Европа“.

- **Праведно цени на транспортот:** ЕУ ќе ја усогласи цената на транспортот со неговите влијанија врз животната средина и здравјето преку укинување на субвенциите за фосилни горива и ревизија на даночните ослободувања за авијациски и морски горива, преку ревизија на Директивата за енергетско оданочување.
- **Одржливи алтернативни горива:** До 2025 година, ЕУ има цел да постави 1 милион јавни станици за полнење за да ги поддржи ниско- и нулта-емисионите возила и да го зголеми користењето на одржливи горива во сите видови транспорт.
- **Намалување на урбаното загадување:** Построги стандарди за емисии на возила, подобра регулатива за бродови и авиони, и активности за намалување на загадувањето во урбаниот транспорт се клучни за подобрување на квалитетот на воздухот и за позелен транспорт.

Во периодот 2019–2024, Европската комисија постави амбициозна цел: намалување на емисиите од транспортот за 90% до 2050 година. Овој план ги истакна чистите мобилни решенија како приоритет, со фокус на дигитализација и иновации за зголемена ефикасност и поврзаност. Овие цели беа дел од **„Стратегијата за паметна и одржлива мобилност“**, која содржи 82 мерки за создавање одржлива, паметна и отпорна транспортна мрежа до 2030 година.
Со усвојувањето на законодавниот пакет **„Fit for 55“**, беа поставени нови цели за намалување на емисиите и беа воведени стимулации за користење на нискојаглеродни и обновливи горива.
Дополнително, Комисијата се фокусираше на електрификација на возилата и промоција на решенија без емисии за железничкиот транспорт, како и на воведување на обновливи и нискојаглеродни горива во авијацијата и поморството. За таа цел, беа усвоени клучни политики како:

- Регулатива за алтернативна горивна инфраструктура
- Проширување на Системот за тргување со емисии на ЕУ (EU ETS) на патен, воздушен и воден транспорт
- Нови цели за CO_2 емисии за тешки товарни возила
- Законодавство за промоција на обновливи горива во поморскиот и воздушниот сектор
- Транс-европска транспортна мрежа (TEN-T)

Посебен акцент беше ставен на **„озеленување“ на товарниот сектор**, со стимули за преминување од патен кон железнички и воден транспорт и промоција на мултимодални решенија.

На меѓународно ниво, ЕУ игра водечка улога во глобалните напори за намалување на емисиите од транспорт. Проширувањето на системот за тргување со емисии врз авијацијата и поморството инспирираше други земји да ги зајакнат своите зелени транспортни политики, особено во рамки на ОН (COP), Меѓународната поморска организација (IMO) и Меѓународната организација за цивилно воздухопловство (ICAO).

Главните цели и фокусни области на транспортните политики и иницијативи на ЕУ имаат за цел значително намалување на емисиите од транспортот, унапредување на одржливоста и промоција на почиста и поефикасна мобилност.

Клучните цели вклучуваат:

- **Намалување на емисиите:** ЕУ има цел да ги намали емисиите од транспортот за 90% до 2050 година, со меѓучекори како 55% намалување на емисиите од автомобили и 50% од комбиња до 2030 година.
- **Чиста мобилност:** Политиките и иницијативите на ЕУ промовираат чисти, нискојаглеродни и обновливи горива во сите транспортни сектори, вклучувајќи авијација и поморство.
- **Електрификација и инфраструктура:** ЕУ се фокусира на електрификација на возилата и проширување на инфраструктурата за поддршка на е-мобилноста.
- **Меѓународно лидерство:** ЕУ има водечка улога на глобално ниво во промоција на зелени транспортни политики, влијаејќи врз други земји и меѓународни организации за усвојување слични мерки.

Овие мерки се дел од поширокаата стратегија на ЕУ, вклучително и Европскиот зелен договор и пакетот „Fit for 55“, со цел создавање одржлив, паметен и отпорен транспортен систем до 2030 година и понатаму.

2. Влијание врз МСП

Зелениот договор на Европската Унија и поврзаните политики значително влијаат врз малите и средни претпријатија (МСП) низ Европа, особено во транспортниот сектор. Овие иницијативи имаат за цел намалување на емисиите на стаклени гасови, промоција на одржливи практики и премин кон почисти технологии. Иако овие цели се од суштинско значење за еколошката одржливост, тие носат и предизвици и можности за МСП, но и за бизнисите воопшто.

Некои од клучните политики што ги засегаат МСП низ Европа се следниве:

- **Проширување на системот за тргување со емисии (ETS) на ЕУ на патниот транспорт.** ЕУ планира да го прошири ETS со вклучување на емисиите од патниот транспорт. Оваа мерка има за цел да ја направи емисијата на јаглерод поскапа, со што ќе се поттикнат компаниите да користат обновливи горива и да го намалат својот јаглероден отпечаток. Сепак, тоа значи и дополнителни трошоци за МСП во транспортниот сектор поврзани со јаглеродни дозволи. Дел од приходите од овој систем ќе се насочат во Социјалниот климатски фонд, наменет за поддршка на ранливите домаќинства и микро-претпријатијата при прилагодувањето на овие промени (Европска комисија – Климатска акција).
- **Промоција на одржливи алтернативни горива.** ЕУ активно го промовира користењето на обновливи горива, како што е хидрогенерирано растително масло (HVO), за да се намалат емисиите во тешкиот транспорт. HVO претставува практично решение за намалување на емисиите без потреба од скапа и итна замена на целиот возен парк. Овој пристап им овозможува на МСП постепен и финансиски одржлив премин кон почисти горива (Европска комисија).
- **Поттикнување на електрични возила (EV) во корпоративните флоти.** За да се забрза усвојувањето на електрични возила, Европската комисија предлага укинување на даночните олеснувања за бензински и дизел службени возила. Оваа политика има за цел да ја зголеми побарувачката за EV во корпоративните флоти, кои сочинуваат околу 60% од новите регистрации на возила во ЕУ. Иако оваа промена отвора можности за модернизација на флотите на МСП, таа исто така бара инвестиции во нови возила и инфраструктура за полнење (Reuters, 2025).

Импликации за МСП:

- МСП може да се соочат со дополнителни трошоци поради механизмите за цени на јаглерод преку проширениот ETS. Сепак, Социјалниот климатски фонд има за цел да ги ублажи овие последици преку финансиска поддршка за помалите претпријатија.
- Усвојувањето на одржливи горива и преминот кон EV може да бара оперативни промени, вклучително и инвестиции во нови технологии и обука. Иако овие промени носат долгорочни заштеди и еколошки придобивки, тие бараат почетни инвестиции.
- Прифаќањето на зелени технологии може да ја подобри репутацијата на МСП и да ги привлече потрошувачите што се еколошки свесни. Исто така, може да отвори нови деловни можности на пазар кој сè повеќе се фокусира на одржливост.

Во заклучок, иако Зелениот договор на ЕУ и поврзаните политики претставуваат предизвици за МСП во транспортниот сектор, тие исто така нудат можности за иновации и

лидерство во одржливоста. МСП кои проактивно се прилагодуваат на овие промени можат да се позиционираат поволно на брзо променливиот пазар.

ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И ОКЕАНИТЕ СО ЗЕЛЕНИОТ ДОГОВОР

Европските мориња, океани и животната средина се извор на природно и економско богатство за европските граѓани. За тие да продолжат да нè поддржуваат и во иднина, неопходно е да ги зачуваме и заштитиме. Европскиот зелен договор има за цел да го заштити биодиверзитетот и екосистемите, да го намали загадувањето на воздухот, водата и почвата, да поттикне кружна економија и да обезбеди одржливост на синиот економски сектор и рибарството. Преку овие клучни области, ЕУ ќе го подобри здравјето и квалитетот на живот на своите граѓани и ќе придонесе за намалување на емисиите на стаклени гасови. Зелената транзиција ќе поттикне иновации и одржливи практики, отворајќи нови можности за компаниите, при што ќе придонесе за долгорочен економски раст и создавање на работни места во зелените и сини сектори.

1. Преглед на политики и иницијативи

Европскиот зелен договор (EGD), усвоен во 2019 година, претставува основна рамка на ЕУ за постигнување на климатска неутралност до 2050 година. Тој претставуваше пресвртна точка во пристапот на Европа кон животната средина, поставувајќи за првпат сеопфатна патека за намалување на емисиите на стаклени гасови, заштита на биодиверзитетот, промоција на кружната економија и заштита на океаните. Иницијативите поврзани со EGD беа развиени како одговор на растечките климатски и еколошки предизвици, како што се глобалното затоплување, загадувањето на океаните и загубата на биодиверзитетот, со долгорочни и глобални последици.

Во рамките на EGD, преземени се неколку иницијативи за заштита на животната средина и океаните, вклучително и законодавство за намалување на емисиите на стаклени гасови, премин кон обновлива енергија и промоција на кружната економија. Последниве години се преземени и неопходни мерки за заштита на биодиверзитетот и морските екосистеми, како развој на стратегии за намалување на загадувачи и одржливо рибарство. Усвоени се и нови правила за подобро управување со морињата, вклучително и заштита на отворените мориња и зачувување на морските екосистеми.

Зелениот договор и другите стратегии на ЕУ се насочени и кон поддршка на глобалната соработка и обезбедување дека ЕУ придонесува кон постигнување на глобалните еколошки цели. Делувањето на ЕУ често е усогласено со глобални иницијативи, како Парискиот договор, а ЕУ активно ги поддржува Целите за одржлив развој на ООН (SDGs), особено SDG 14 (живот под вода), SDG 15 (биодиверзитет) и SDG 12 (одговорна

потрошувачка). Стратегијата за биодиверзитет на ЕУ е усогласена со целите на Конвенцијата за биолошка разновидност (CBD).

Хронолошки преглед на иницијативи и нивните главни цели за заштита на животната средина и океаните:

- 2020: *Стратегијата за биодиверзитет до 2030* – за заштита и обновување на биодиверзитетот, со цел заштита на 30% од копнените и морските подрачја.
- 2020: *Акциски план за кружна економија* – поттикнување на одржлив дизајн, рециклирање и намалување на отпадот.
- 2020: *Политика за отпад и рециклирање* – подобрување на управувањето со отпад, иновации во рециклирање и ограничување на депонирање.
- 2020: *Стратегија за хемикалии за одржливост* – создавање на токсично слободна животна средина преку ограничување на штетни хемикалии.
- 2020: *Стратегија „Од фарма до трпеза“* – создавање одржлив синџир на исхрана и промоција на органско земјоделство.
- 2020: *Регулатива за одржливи батерии* – подобрување на рециклирањето и еколошката безбедност на батериите.
- 2021: *Акциски план за органско производство* – 25% од земјоделското земјиште да биде органско до 2030 година.
- 2021: *Осма програма за животна средина* – насочена кон климатски промени, биодиверзитет и загадување.
- 2021: *Стратегија за одржлива сина економија* – за емисија одржливо рибарство и заштита на океаните.
- 2021: *Акциски план за нула загадување* – поставување амбициозни цели за намалување на загадување до 2030 година.
- 2021: *Заедничка рибарска политика (CFP)* – управување со риболовот на одржлив начин.
- 2021: *Политика за аквакултура* – нови насоки за намалување на влијанието и поттикнување иновации.
- 2022: *Договор за биодиверзитет на отворени морија (BBNJ)* – создавање на заштитени зони на отворено море.
- 2023: *Стратегија за безбедност на морето* – заштита на интересите на ЕУ, природните ресурси и одбрана од сајбер и хибридни закани.

2. Влијание врз МСП

Политиките и иницијативите на ЕУ поврзани со животната средина и океаните значително влијаат врз европските мали и средни претпријатија (МСП), поттикнувајќи ги кон позелени практики и поефикасно користење на ресурсите.

Пример за тоа е Акцискиот план за кружна економија, кој ги охрабрува МСП да дизајнираат одржливи производи, да ги подобрат процесите за рециклирање и да го намалат отпадот, што ги прави поконкурентни на пазар ориентиран кон ефикасност на ресурси. Стратегијата за хемикалии и регулативата за батерии, пак, ги поттикнуваат МСП да усвојат побезбедни и еколошки производи, што бара иновации во производствените процеси.

Исто така, стратегиите „Од фарма до трпеза“ и Акцискиот план за органско производство ги насочуваат МСП во прехранбената индустрија кон одржливи практики, како што се намалување на влијанието врз животната средина и зголемување на органското производство.

Дополнително, иницијативи како Стратегијата за сина економија и Политиката за аквакултура отвораат нови можности за МСП во поморскиот и аквакултурниот сектор, охрабрувајќи усвојување на одржливи рибарски практики и иновации.

Политики како Акцискиот план за нула загадување и Ревидирана стратегија за безбедност на мориња, пак, бараат од МСП да се фокусираат на намалување на загадувањето и подобрување на сајбер безбедноста, за да се усогласат со регулативите на ЕУ.

Заклучно, овие активности ги охрабруваат МСП да иновираат, да усвојат почисти технологии и да прифатат одржливи деловни модели, обезбедувајќи нивно усогласување со еколошките цели на ЕУ и отворајќи долгорочни можности за раст во новите зелени сектори.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Climate action and the Green Deal (2025): https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/climate-action-and-green-deal_en
- European Climate Law: European Climate Law
- Fit for 55: reform of the EU emissions trading system:https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/fit-for-55-eu-emissions-trading-system/#0
- Citizens, Equality, Rights and Values programme: https://citizens-equality-rights-values.campaign.europa.eu/index_en?gad_source=1
- Baker, M., & Kumar, R. (2022). *Advancements in smart grid energy storage systems: Future perspectives and challenges*. Energy Reports, 8, 1123-1140.
- Bakker, S., Konings, R., & Tavasszy, L. (2021). *The role of innovation in accelerating sustainable transport transitions*. Transportation Research Part D: Transport and Environment, 98, 102992.

- Clark, M., Springmann, M., Hill, J., & Tilman, D. (2021). *Multiple health and environmental impacts of foods*. Proceedings of the National Academy of Sciences, 118(1), e2015025118.
- Dixon, T., Eames, M., Hunt, M., & Lannon, S. (2021). *Urban Retrofitting for Sustainability: Mapping the Transition to 2050*. Routledge.
- Ellen MacArthur Foundation. (2020). *Completing the picture: How the circular economy tackles climate change*. https://ellenmacarthurfoundation.org.
- European Commission. (2019). *The European Green Deal*. https://ec.europa.eu.
- European Commission. (2020). *A hydrogen strategy for a climate-neutral Europe*. https://ec.europa.eu.
- European Commission. (2021). *Horizon Europe: The EU research and innovation programme (2021-2027)*. https://ec.europa.eu.

ГЛАВА 3: НАЈДОБРИ ПРАКТИКИ – ПРОЕКТИ И ИНИЦИЈАТИВИ

Оваа глава претставува збирка инспиративни студии на случај кои прикажуваат најдобри практики за зелена транзиција од четири европски земји: Северна Македонија, Шпанија, Словенија и Грција. Избраните компании потекнуваат од различни клучни сектори – вклучувајќи печатарство, управување со отпад, рибарство, производство, енергетика и прехранбена индустрија – и покажуваат како различни индустрии прифаќаат одржливи иновации.

Компаниите се избрани според јасни критериуми, меѓу кои се нивниот иновативен пристап, активно вклучување на вработените и заедницата, како и мерливиот напредок во постигнувањето на еколошки цели. Овие организации служат како пример за тоа како зелените стратегии може успешно да се интегрираат во бизнис-моделите, зајакнувајќи ја и еколошката одговорност и економската отпорност.

Секоја студија на случај нуди увид во почетните предизвици, применетите алатки и методологии, како и постигнатите резултати. Споделувањето на овие реални примери има за цел да ги инспирира другите мали и средни претпријатија (МСП) и институции за стручно образование и обука (СОО) да ги следат овие примери – користејќи зелени практики за да ја осигураат иднината на своето работење и да придонесат кон поодржлива Европа.

НАЈДОБРИ ПРАКТИКИ – ПРОЕКТИ И ИНИЦИЈАТИ (СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА)

Компаниите се избрани врз основа на нивниот иновативен пристап кон зелената транзиција, особено поради нивниот фокус на активно вклучување на вработените и

целните групи во одржливи практики. Тие припаѓаат на сектори од големо значење за зелената транзиција, како што се издавачката индустрија и управувањето со отпад.

3.1 Студија на случај 1:

- Име на компанија: ПРОПОИНТ
- Сектор: Печатарство / издаваштво
- Локација: Северна Македонија, Скопски регион
- Почетни предизвици:

Со 65 вработени, Пропоинт е средно голема компанија која работи на македонскиот пазар од 1996 година како „Трговско друштво за вработување лица со попреченост во издавачката дејност“. Компанијата започнала со само двајца вработени, а денес има над 500 клиенти и углед како едно од водечките печатници во земјата. Покрај успехот во својата дејност, Пропоинт се издвојува како сериозен инвеститор во зелени технологии кои го намалуваат еколошкиот отпечаток и ја подобруваат енергетската ефикасност. Водечки фактори за оваа ориентација беа: (1) високите оперативни трошоци од традиционалните процеси на печатење и (2) зголемената свест за негативното влијание врз животната средина.

- **Алатки/методологии:**

Во 2018 година, со цел намалување на трошоците за енергија, компанијата инвестира во фотонапонска соларна електрана со капацитет од 425 kWh за сопствени потреби. За само една година, Пропоинт произведе 500 MWh, со што значително ја намали зависноста од фосилни горива, ги намали оперативните трошоци и произведе вишок зелена енергија. Оваа инвестиција резултираше со намалување на 470 тони јаглерод диоксид (CO_2).

По успехот со соларната инвестиција, компанијата се фокусира и на замена на застарените возила на нафта за дистрибуција на производи. За кратко време, возниот парк беше заменет со електрични возила, кои денес функционираат низ Скопскиот регион. Дополнително, Пропоинт инвестира и во еко-пријателски бои за печатење, енергетски ефикасни фотокопири и модерни печатни машини.

- **Постигнати резултати:**

Посветеноста на Пропоинт кон зелената транзиција е дел од нивната визија да станат 100% зелена компанија. Преку стратешки инвестиции, компанијата не само што заштеди средства, туку и значително придонесе кон намалување на загадувањето и климатските

промени. Овие напори го подобрија јавниот имиџ на Пропоинт, кој денес е препознатлив зелен бренд во регионот.

БИБЛИОГРАФИЈА

The Fund for Innovation and Technological Development (n.d.). *Propoint, a green company that incorporated solar panels by cutting CO2 emissions by 470 tonnes in a year.* Retrieved on March 6, 2025 through: https://fitr.mk

Propoint.com Retrieved on March 6, 2025 through: https://propoint.com.mk/en/

3.2. Студија на случај 2:

- **Име на компанија:** ПАКОМАК
- **Сектор:** Управување со отпад
- **Локација:** Северна Македонија

Почетни предизвици: Пакомак е мала, непрофитна компанија посветена на промоција на еколошки одговорно управување со отпадот. Основана е во 2010 година од страна на 11 водечки компании во Северна Македонија — меѓу кои има и мали и средни претпријатија — со цел да одговори на сè поизразените предизвици со кои се соочуваа македонските компании во однос на управувањето со отпадот од амбалажа.

Во Република Северна Македонија, годишно се создаваат приближно **110.000 тони отпад од амбалажа**, од кои: 46.200 тони се хартија (42%), 31.900 тони се пластика (29%), 17.600 тони се стакло (16%), 9.900 тони се композитни материјали и дрво (9%), 4.400 тони се алуминиум и други ферометали (4%). Околу **65.000 тони од овој отпад се создаваат во домаќинствата**, и истиот треба да се собира во **специјализирани иглу-контејнери** за одделно собирање на пластика, метал, стакло и хартија, како и преку **машини за враќање на амбалажа (reverse vending machines)** кои служат за одделно собирање на ПЕТ-шишиња и алуминиумски лименки.

Мисијата на Пакомак е да изгради одржлив систем кој овозможува правилно и еколошки прифатливо третирање на амбалажниот отпад, со што се намалува негативното влијание врз животната средина и се поттикнуваат компаниите да усвојат позелени практики за

управување со отпад. Преку понуда на практични решенија и подигнување на свеста, Пакомак им помага на фирмите и на поширокатa заедница да ги исполнат своите еколошки обврски и да се усогласат со европската Директива за амбалажа и отпад од амбалажа 94/62/ЕЕЗ (1994).

Алатки/методологии:

Пакомак има инвестирано во камиони, контејнери, пунктови за собирање, капацитети за рециклирање и машини за враќање на амбалажа. Воведени се и современи, „паметни“ уреди за селекција и собирање на отпад од амбалажа. Компанијата воведе и поттикнувачки мерки за ангажирање на фирмите, како што е меѓународниот симбол **„Зелена точка“ (Green Dot)** кој се става на производите и укажува дека за нивното пакување е платена надоместнина за правилно управување по употребата.

Покомак, исто така, одигра значајна улога во охрабрување на своите основачи да воведат и други зелени практики, како подобрување на енергетската ефикасност и активно вклучување во заштитата на животната средина и одржливото делување.

Постигнати резултати: Како најстара и најголема компанија според бројот на регистрирани производители и вкупниот управуван отпад од амбалажа (околу 42% од пазарот), Пакомак успешно ги исполнува националните цели за рециклирање уште од своето основање. Само во 2022 година, компанијата рециклираше 27.521 тон отпад од амбалажа од своите партнерски фирми — што претставува надминување на националните цели и силен доказ за посветеноста кон заштитата на животната средина. Пакомак тесно соработува со локалните власти во воспоставувањето и одржувањето на системи за одделно собирање на отпадот, кои целосно се финансираат од средствата што ги уплаќаат регистрираните производители. Компанијата инвестира и во иновативни решенија — како машини за враќање на амбалажа, од кои веќе се поставени 28 низ маркетите, а планот е да се додаваат 20 до 30 нови машини годишно, со што се олеснува пристапот до рециклирањето за граѓаните. Преку мобилната апликација Екомак, Пакомак ја зајакнува ангажираноста на заедницата, овозможувајќи им на корисниците да донираат зелени поени во хуманитарни цели. Од лансирањето досега, 15.236 корисници се приклучиле, а се донирани 13.390 денари (над 200 евра) за СОС Детското село. Базата на корисници расте со околу 300 лица неделно, а компанијата планира проширување на можностите за донации и кон градинки, општини и здравствени установи — промовирајќи го филантропското однесување и одржливоста како дел од секојдневниот живот.

БИБЛИОГРАФИЈА

Pakomak.com Retrieved on March 6, 2025 through: https://pakomak.mk

American Chamber of Commerce (n.d). Retrieved on March 6, 2025 through: https://amcham.mk/magazine/smart-packaging-waste-management/

3.3 Студија на случај 3:

- **Име на компанија:** Триглав
- **Сектор:** Осигурување
- **Локација:** Северна Македонија

Почетни предизвици: Триглав е водечка осигурителна компанија во Северна Македонија, дел од Групацијата Триглав — еден од најголемите обезбедувачи на осигурителни и финансиски услуги во регионот. Со долгогодишно искуство во осигурувањето од неживотни ризици, компанијата успешно ги комбинира традицијата и иновацијата за да понуди висококвалитетни услуги на своите клиенти. Во последниве години, Триглав ја препозна итната потреба од справување со еколошките предизвици, особено проблемот со аерозагадувањето во Скопје. Свесна за својата општествена одговорност, како влијателна компанија, Триглав реши да биде пример во промовирањето на одржливи практики и унапредувањето на квалитетот на воздухот во земјата.

Алатки и методологии: Компанијата го воведе проектот **„Триглав Зелена Лига“**, како дел од поширокатa стратегија за одржлив развој и справување со растечките еколошки предизвици во Скопје и пошироко. Целта на оваа иницијатива е да се поттикнат вработените, клиентите и поширокатa заедница да усвојат позелени навики, со заедничка цел да се намали емисијата на јаглерод диоксид за **365 тони** годишно.

Преку промовирање на алтернативи за секојдневното патување до работа — како што се пешачење, возење велосипед или користење јавен превоз — Зелената лига нуди интерактивна платформа каде што учесниците можат да го следат и подобруваат своето однесување во однос на животната средина. Програмата дополнително ја поттикнува и грижата за личното здравје преку физичка активност.

Постигнати резултати: Преку иницијативата Зелена Лига, Триглав организира редовни зелени настани секој месец — трчање, возење велосипед и планинарење. Овие

активности привлекуваат голем број учесници од приватниот и јавниот сектор, како и поединци, создавајќи силен заеднички дух околу темите на одржливост и активен животен стил.

Програмата не само што ја зголеми свеста за еколошките прашања, туку ја засили и корпоративната култура на Триглав, позиционирајќи ја компанијата како еден од пионерите во спојувањето на здрави животни навики и зелени бизнис практики во Северна Македонија.

БИБЛИОГРАФИЈА

Retrieved on March 6, 2025 through: https://faktor.mk/triglav-zelena-liga--predizvik-za-promena

НАЈДОБРИ ПРАКТИКИ – ПРОЕКТИ И ИНИЦИЈАТИ (ШПАНИЈА)

Следниве компании се избрани бидејќи припаѓаат на два многу важни сектори — автомобилската индустрија и рибарството. Тие претставуваат извонредни примери за тоа како малите и средни претпријатија (МСП) од областа Бискаја (Баскија, Шпанија) успешно усвојуваат одржливи практики и активно придонесуваат кон еколошката транзиција.

3.1 Case Study 1:

- **Студија на случај**: Nuuk Mobility
- **Сектор:** Автомобилска индустрија (електрична мобилност)
- **Локација:** Аморебиета-Ечано, Шпанија

Почетни предизвици: Nuuk Mobility Solutions е баскиска компанија која се фокусира на дизајн и развој на решенија за електрични мотоцикли. Компанијата е основана од препознаена потреба за квалитетни производи за електрична мобилност, кои се робусни и усогласени со европските стандарди. Од таа основа се разви обемен бизнис модел, со цел да одговори на актуелната еволуција на односот помеѓу лесните возила и мобилноста, во рамки на концептот за еМобилност.

Алатки и методологии: Меѓу најистакнатите производи на компанијата се моделот **Cargopro**, наменет за компании кои се занимаваат со достава и логистика, и **Ciklo**,

прилагоден за доставување храна до дома. Овие возила се опремени со системи за поврзување кои овозможуваат следење на податоци во реално време — како што се потрошувачка на енергија, стил на возење, геолокација и телеметрија — што овозможува подобрување на ефикасноста и безбедноста на операциите.

Постигнати резултати: Nuuk Mobility има воспоставено стратегиски партнерства со големи клиенти од областа на доставата, на кои им обезбедува електрични мотоцикли специјално адаптирани на нивните потреби. Дополнително, компанијата е препознаена по нејзината заложба за сајбер безбедност, добивајќи сертификат за сајбер безбедност од AENOR за своите возила — уште пред да стапат во сила новите европски регулативи за оваа област во 2024 година.

Со своето иновативно пристапување, Nuuk Mobility претставува пример за тоа како малите и средни претпријатија можат да играат водечка улога во одржливата урбана мобилност.

3.2 Студија на случај 2:

- **Име на компанија**: Певаса (Pevasa)
- **Сектор:** Рибарство
- **Локација:** Бермео, Шпанија

Почетни предизвици: PEVASA, компанија со седиште во Бермео, провинцијата Бискаја, е специјализирана за риболов на тропски туна, особено на видови како што се **скипџек**, **жолтопера** и **албакоре** туна. Основана во 1961 година, PEVASA е пионер во усвојувањето на одржливи и одговорни практики во риболовот.

Алатки и методологии: Компанијата ја демонстрира својата посветеност кон одржлив риболов преку добивање на различни меѓународни сертификати и регистри. PEVASA поседува Marine Stewardship Council (MSC) сертификат за улов на скипџек и жолтопера туна во Атлантскиот Океан, што потврдува дека нивните рибарски практики ги исполнуваат највисоките стандарди за одржливост.
Дополнително, оваа компанија е првата во светот што го добила сертификатот Responsible Fishing Tuna според стандардот **UNE 195006**, кој ги регулира и активностите на риболов и условите за работа и безбедност на пловилата. Пловилата на PEVASA се исто така регистрирани во организации како **ICCAT** и **IOTC**, како и во Проактивниот регистар на

пловила (PVR) на Меѓународната фондација за одржливост на морска храна (ISSF)**,** со што дополнително се зацврстува нивната посветеност кон следливост и одговорен риболов.
Преку овие активности, компанијата активно придонесува кон зачувување на морските ресурси и промовирање на одржливоста во рибарскиот сектор.

Постигнати резултати: Компанијата оствари значајни резултати на економски, еколошки и социјален план. Во економска смисла, таа спроведе **дигитална трансформација** преку имплементација на **блокчејн технологија**, што ѝ донесе награда во 2022 година за подобрување на ефикасноста и транспарентноста во своето работење.
Од еколошки аспект, PEVASA во соработка со компанијата **ZUNIBAL** разви **одржливи пловечки уреди за собирање риби (FADs)**, како што е платформата **ZUNFLOAT**, со што значително се намалува еколошкиот отпечаток од риболовот на туна преку минимизирање на отпадот и заштита на морските екосистеми.
На социјален план, компанијата се залага за **едукација и обука на нови професионалци во рибарскиот сектор**, преку партнерство со **Морската академија на Сејшели**, каде што се обучуваат идни рибари. Со оваа иницијатива се зајакнува локалната рибарска индустрија и се поддржуваат заедниците поврзани со рибарството.
Овие активности ја отсликуваат целосната заложба на PEVASA за одржливост, балансирајќи меѓу економскиот раст, еколошката заштита и социјалниот развој.

БИБЛИОГРАФИЈА

Spri Group. The Basque Business Development Agency:

https://www.spri.eus/es/emprendimiento/bizkaia-colabora-con-empresas-y-personas-emprendedoras-para-promover-la-sostenibilidad-y-la-innovacion/

Premios ON Bizkaia: https://info.beaz.bizkaia.eus/premio-on-bizkaia-empresa/

НАЈДОБРИ ПРАКТИКИ – ПРОЕКТИ И ИНИЦИЈАТИ (СЛОВЕНИЈА)

Избраните компании, меѓу кои се и Mitol и Melamin, беа селектирани поради нивната посветеност кон одржливоста во индустрии како хемијата и производството. Овие средни претпријатија активно работат на зелени практики како што се намалување на отпадот и зголемување на енергетската ефикасност. Нивното учество во Компетенцискиот центар за фабрики на иднината (KOC-TOP), предводен од MPŠ, е потврда за нивната определба за одржлив развој. Во рамките на овој центар, MPŠ организираше неколку работилници посветени на зелената и дигиталната транзиција, со цел да им помогне на компаниите да

усвојат напредни технологии и да го намалат своето влијание врз животната средина. Компаниите избрани за овој проект претставуваат конкретни примери на успешна транзиција кон одржливост, користејќи различни методологии како ISO 14001, циркуларна економија, енергетска ефикасност и развој и производство на одржливи производи. Пример за тоа е Melamin, која, и покрај сериозниот инцидент во 2022 година, значително ги подобри мерките за безбедност и усвои позелени практики во производството. Нејзините напори за намалување на еколошкото влијание преку заштеда на енергија и намалување на отпадот се во согласност со нејзината определба за одржливост, што ја прави релевантен пример во рамки на оваа анализа.

3.2 Студија на случај 2

- **Име на компанија:** Меламин д.д (Melamin d.d.)
- **Сектор:** Производство на пластика
- **Локација:** Кочевје, Словенија

Почетни предизвици: Компанијата Меламин, водечки производител на меламински плочи, се соочи со сериозни предизвици поврзани со зголемување на енергетската ефикасност, намалување на влијанието од производствените процеси врз животната средина и усвојување на одржливи практики при ракување и преработка на суровини. Компанијата навремено ја препозна потребата да се прилагоди на сè поеколошки ориентираниот пазар и на зголемените регулаторни барања, што ја поттикна да бара решенија за намалување на потрошувачката на енергија и емисиите, како и за зголемена употреба на одржливи материјали во производството.

Алатки и методологии: Со цел да ги надмине овие предизвици, Меламин имплементираше низа стратешки мерки насочени кон одржливост и енергетска ефикасност:

- Програми за енергетска ефикасност: Воведени се мерки за намалување на потрошувачката на енергија преку оптимизација на машините и производствените процеси, со фокус на поефикасно користење на ресурси.
- Намалување на емисиите на јаглерод диоксид (CO_2): Со користење на почисти извори на енергија и унапредување на ефикасноста на производството, компанијата значително ги намали емисиите на CO_2 низ сите фази од производниот процес.

- Иницијативи за рециклирање на материјали: Во рамките на напорите за одржливост, Меламин ја зголеми употребата на рециклирани материјали во производството на меламински плочи. Се подобрија методите за рециклирање и процесите за обновување на суровини, со што голем дел од отпадот повторно се користи наместо да се отстранува.
- Еколошки стандарди и сертификации: Компанијата работи според меѓународно признати стандарди, како што е ISO 14001, со што обезбедува дека системите за еколошки менаџмент ги следат најдобрите практики. Дополнително, Меламин транспарентно ги објавува дневните податоци за емисија на прашина и испуштање на отпадни води од сопствената пречистителна станица на својата веб-страница.
- Одржливи практики во синџирот на снабдување: Компанијата воспостави соработка со добавувачи што ги споделуваат истите еколошки вредности, проширувајќи ја одговорноста за одржливост надвор од сопствениот производствен капацитет.
- Глобално одговорно однесување: Меламин ги спроведува принципите на Глобалната повелба за одговорно однесување, иницијатива на Стопанската комора на Словенија во соработка со ICCA и CEFIC. Оваа повелба промовира етичко, одговорно и одржливо однесување во хемиската индустрија.

Постигнати резултати: Компанијата постигна значително намалување на потрошувачката на природни ресурси, зголемена употреба на рециклирани материјали и значително намалување на отпадот кој завршува на депонии — со што даде важен придонес кон одржливоста на словенечката индустрија. Преку проекти за оптимизација на материјалите и зголемување на стапката на рециклирање, Меламин го зголеми својот пазарен натпреварувачки потенцијал. Нејзините производи — меламински плочи од рециклирани материјали и производи сертифицирани по еколошки стандарди — сведочат за нејзината посветеност кон зелена трансформација.

Дополнително, транспарентниот пристап и објавувањето на еколошки податоци, како и усогласеноста со Глобалната повелба, ја зацврстуваат довербата во компанијата. Најнов пример за нејзината иновативност е приклучувањето кон меѓународниот проект **H2SAVA**, каде што Меламин учествува во развојот на технологии за водород и нивна примена во производството на полимери. Водородот ќе има клучна улога во декарбонизацијата на индустријата, а овој проект ќе придонесе кон остварување на зелените цели на ЕУ.

БИБЛИОГРАФИЈА

Mitol: https://www.mitol.si/about-us/sustainability/

Jamšek, S. (2014). Sustainable Development: A Case Study of Mitol d.d. Available at: http://www.cek.ef.uni-lj.si/vps_diplome/jamsek273.pdf

Melamin: https://www.melamin.si/okolje

НАЈДОБРИ ПРАКТИКИ – ПРОЕКТИ И ИНИЦИЈАТИ (ГРЦИЈА)

Следните грчки компании се избрани и претставени како добри практики поради нивната активна улога во секторите кои се од клучно значење за еколошката транзиција на приватниот сектор во државата, како што се обновливи извори на енергија и одржливо земјоделство. Овие мали и средни претпријатија претставуваат пример за тоа како грчките бизниси усвојуваат одржливи практики и придонесуваат кон реализацијата на целите на Зелениот договор во Грција.

3.1 Студија на случај 1:

- **Име на компанија:** Полигрин (Polygreen)
- **Сектор:** Обновлива енергија и управување со отпад
- **Локација:** Атина, Грција

Почетни предизвици: Polygreen е грчка компанија која нуди интегрирани решенија за рециклирање и повторна употреба на отпадни материјали. На почетокот, компанијата се соочи со значителни предизвици поврзани со селекцијата на отпадот, како и со недостигот на ефикасна инфраструктура за управување со отпад. Но, зголемената побарувачка за одржливи практики, заедно со сè посилниот притисок од еколошките регулативи на Европската Унија, ја поттикнаа Polygreen да ја препознае можноста за иновација преку развој на модел заснован на циркуларна економија.

Алатки и методологии: Како одговор на овие предизвици, Polygreen разви напреден систем за управување со отпад и рециклирање, кој вклучува автоматизирани технологии за сортирање, решенија за претворање на отпад во енергија, како и онлајн платформа што ги поврзува локалните производители на отпад со рециклажни капацитети. Дополнително, компанијата постави паметни контејнери со сензори за следење на нивото на отпад, со што се оптимизира процесот на собирање и се намалува потрошувачката на гориво при транспортот.

Постигнати резултати: Polygreen денес успешно рециклира повеќе од 100.000 тони отпад годишно, при што значително придонесува за намалување на јаглеродните емисии. Нивниот иновативен модел е веќе усвоен од неколку општини во Грција, што ја позиционира компанијата како лидер во одржливото управување со отпад. Покрај тоа, инсталациите за претворање отпад во енергија на Polygreen досега имаат произведено

повеќе од 5 MW обновлива енергија, која ги напојува локалните заедници и го поддржува остварувањето на националните цели за зелена енергија во Грција.

3.2 Студија на случај 2:

- **Име на компанија:** Грин Кола (Green Cola)
- **Сектор:** Одржлива храна и пијалоци
- **Локација:** Атина, Грција

Почетни предизвици: Green Cola се фокусираше на тоа влезе на исклучително конкурентниот пазар на безалкохолни пијалоци претставувајќи иновативен и еколошки одговорен производ. Целта на компанијата беше да понуди здрава алтернатива на класичните газирани пијалоци, базирана на природни состојки и со минимално влијание врз животната средина. Предизвикот не беше само да се создаде пијалок кој ќе ги привлече потрошувачи, туку и да се воспостави ефикасен и еколошки производствен процес.

Алатки и методологии: Green Cola разви сопствена формула во која шеќерот е заменет со природниот засладувач стевија. Сите производи се пакуваат во **рециклирачка амбалажа**, а производствените и логистичките процеси се оптимизирани со примена на **енергетски ефикасни решенија**, со цел намалување на јаглеродната емисија. Дополнително, компанијата воведе сеопфатен систем за **управување со отпад**, каде што нуспроизводите се употребуваат повторно или се рециклираат.

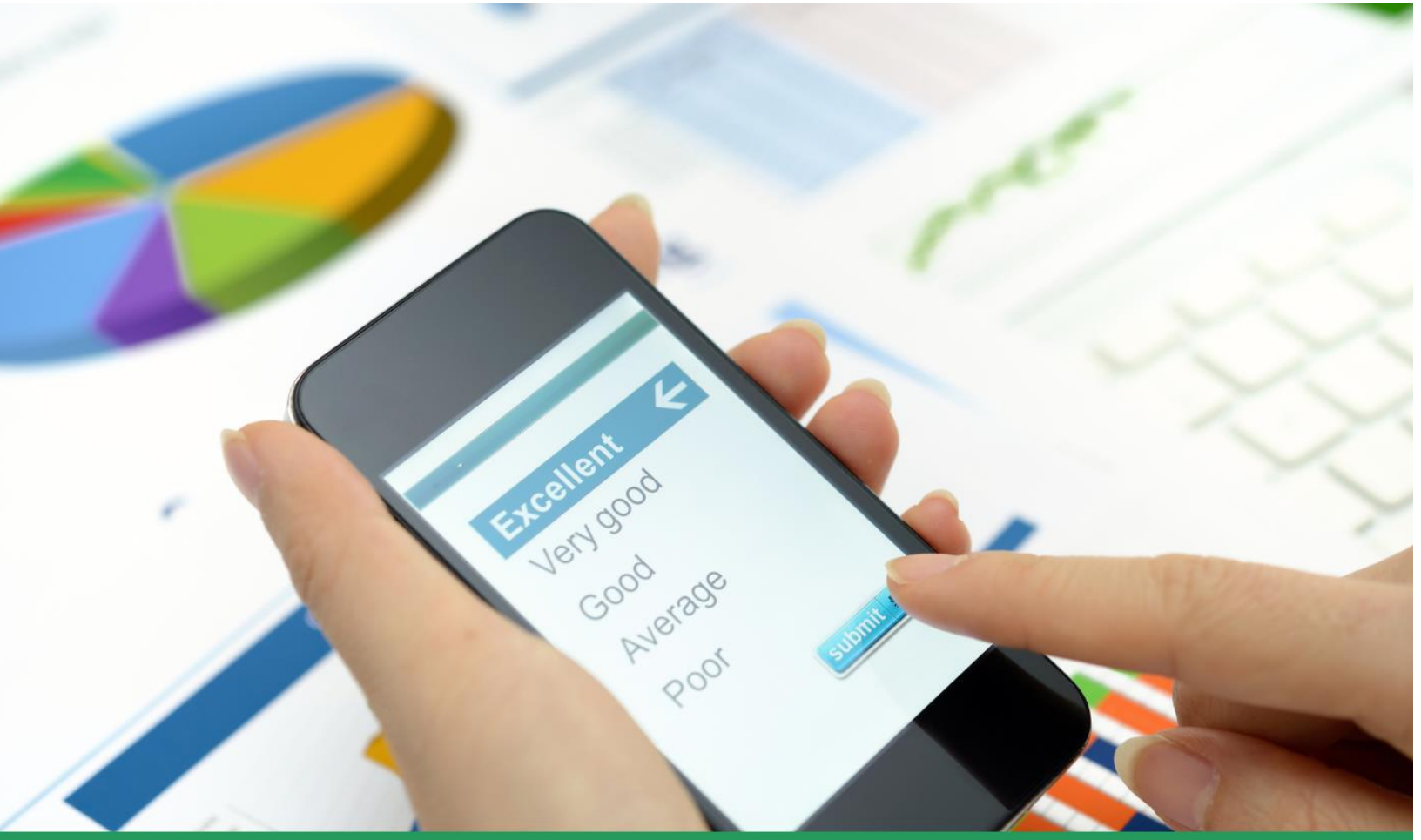
Постигнати резултати: Преку својата заложба за одржливост, Green Cola постигна брз раст и експанзија на меѓународните пазари. Компанијата успеа да го намали својот еколошки отпечаток, со **15% помала потрошувачка на енергија** во производството. Благодарение на својата зелена иновација, Green Cola се позиционира како препознатлив бренд во индустријата за пијалоци и доби **сертификати за неколку еколошки стандарди и квалитет**. Компанијата денес служи како позитивен пример за успешно спојување на одржливост, иновација и бизнис успех.

БИБЛИОГРАФИЈА

Polygreen. *Waste management and recycling solutions*.

Green Cola. *Sustainable beverage solutions*.

European Commission. (2020). *The European Green Deal: Policy overview*. European Commission.

SUMMARY OF THE QUESTIONNAIRES FIELD RESEARCH

GREENLEAD

Како дел од европскиот Еразмус+ проект „GREENLEAD“, беше спроведена анкета со мали и средни претпријатија (МСП), како и со провајдери на стручно образование и обука (ВЕТ). Главната цел на проектот е дефинирање и развој на нов професионален профил наречен „Зелен лидер“, како и воспоставување на функции на идно „Зелено одделение“ или сектор во рамки на компаниите и ентитетите. Овој профил има за цел да ја поддржи транзицијата кон поодржливи практики, во согласност со еколошките и климатските цели поставени од Европската унија.

Целта на анкетата беше да се соберат сознанија за потребите, перцепциите и очекувањата на МСП и ВЕТ провајдерите во однос на одржливоста. Собраните податоци ќе бидат од суштинско значење за создавање на специјализиран рамковен модел на компетенции и дизајнирање на програма за обука приспособена на реалностите на деловното опкружување, со што ќе се поддржи интеграцијата на зелени стратегии во секојдневното работење.

Искрено им се заблагодаруваме на сите испитаници за нивното вредно учество, кое игра клучна улога во обликувањето на овој нов професионален профил ориентиран кон одржливост.

Овој извештај претставува резиме од одговорите собрани од сите земји учеснички: Шпанија, Северна Македонија, Словенија и Грција.

Вкупно беа добиени 250 одговори, што обезбедува вреден преглед на ставовите и потребите на МСП и ВЕТ институциите во овие региони.

Следните делови претставуваат консолидирано резиме од резултатите на анкетата, обединувајќи ги сознанијата добиени од сите земји учеснички.

ГРЦИЈА

Во Грција, организацијата *Innovation Hive* ја спроведе анкетата користејќи повеќеканален пристап со цел да обезбеди широка вклученост, со фокус на малите и средни претпријатија (МСП) од регионот Тесалија, каде што организацијата активно работи. Анкетата беше дистрибуирана по е-пошта до МСП од нејзината постоечка мрежа, во соработка со Стопанската комора на Лариса. Дополнително, беа користени објави на социјалните мрежи за да се допре до поширока публика, додека едукатори од ВЕТ секторот беа директно контактирани преку телефонски повици и е-пошта за да се поттикне нивното учество. Бидејќи друг проектен партнер, *AKMI*, беше одговорен за

спроведувањето на анкетата во Атина, *Innovation Hive* го насочи своето внимание исклучиво на Тесалија. И покрај овие напори, се соочија со предизвици при прибирање одговори од сите целни учесници. Сепак, 24-те МСП кои одговорија покажаа значителен интерес за понатамошна соработка, истакнувајќи ја релевантноста на темата за бизнис заедницата.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Во Северна Македонија, анкетата беше спроведена со повеќеканален пристап за да се максимизира досегот и вклученоста. Основниот метод вклучуваше директна дистрибуција на прашалникот, придружен со краток опис на проектот, до над 1.000 е-поштенски адреси на мали и средни претпријатија (МСП) низ земјата. Овој досег ги опфати и домашните и прекуграничните стопански комори кои функционираат на територијата на Северна Македонија, како и центри за стручно образование и обука (ВЕТ) и други релевантни образовни институции.

За дополнително зголемување на вклученоста, клучните целни групи беа контактирани преку телефонски повици и неформални средби лице в лице, што овозможи промоција на проектот и неговите цели, истовремено поттикнувајќи учество во анкетата. Дополнително, краток опис на анкетата со линк до онлајн прашалникот беше објавен преку сите комуникациски канали на *Eco Logic*, вклучувајќи Facebook, Instagram, LinkedIn и официјалната веб-страница.

Како резултат на овие напори, 79 лица одговорија на повикот за учество во анкетата. Меѓу нив, 11 беа претставници од ВЕТ секторот, додека останатите 68 беа професионалци од локални МСП од различни сектори, како што се земјоделство, градежништво, транспорт, енергетика и други.

СЛОВЕНИЈА

Во Словенија, анкетата беше спроведена со испраќање на официјална покана за учество, дистрибуирана од член на проектниот тим вработен на Меѓународната постдипломска школа „Јожеф Штефан“ (IPS). Поканата беше испратена на приближно 1.400 е-поштенски адреси на МСП и 120 адреси на ВЕТ организации. Дополнително, таа беше споделена преку Facebook и LinkedIn страниците на проектниот партнер IPS.

Вкупно беа добиени 67 одговори — 16 од ВЕТ институции и 51 од МСП. Дополнително, дел од поканите беа испратени и преку директни лични контакти — телефонски или лично. Некои ВЕТ институции изразија интерес за понатамошна соработка во рамките на проектните активности, вклучувајќи го и Институтот на Република Словенија за стручно

образование (CPI) и *B&B Education Center*. *B&B* неодамна акредитираше додипломска програма за одржливо управување со животна средина и е во процес на акредитација на постдипломска програма за одржливо управување, што е во согласност со целите на *GreenLead* проектот. Во првата фаза од проектот, кога ќе се развиваат рамката на компетенции, профилот и наставната програма за „Зелен лидер“, *B&B* може да даде додадена вредност како ВЕТ целна група, а и подоцна во фазата на тестирање на материјалите.

ШПАНИЈА

Во Шпанија, анкетата беше спроведена во два клучни региона: покраината Теруел и Баскија — области познати по своите специфични економски карактеристики и активна вклученост во иницијативи за одржливост. Локалните партнери ја реализираа дистрибуцијата преку комбинација на дигитални и директни методи — со користење на е-пошта, социјални мрежи, средби во живо и професионални настани.

Овој комбиниран пристап овозможи значајно поврзување со релевантни засегнати страни, особено меѓу МСП, и обезбеди високо ниво на учество без поголеми пречки во допирање до целната публика.

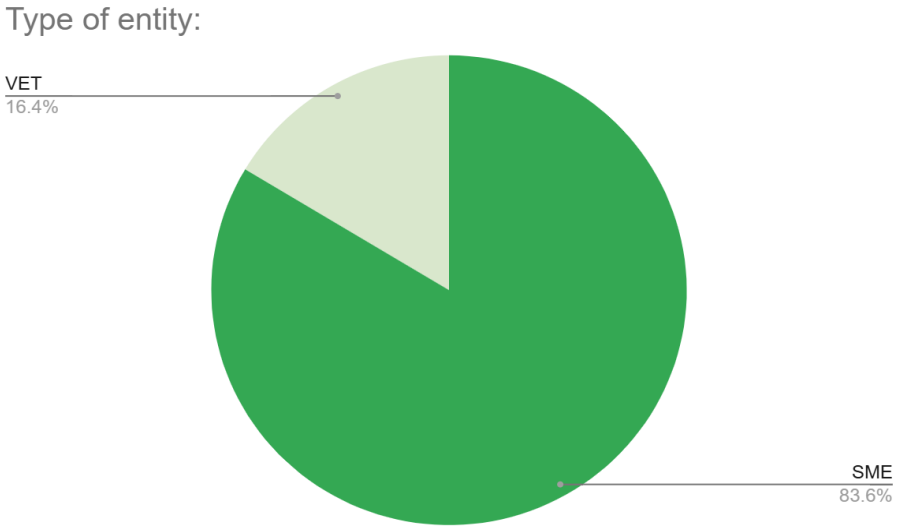
Одговорите претставуваат богата разновидност на сектори — од трговија на мало и производство до угостителство, образование, енергетика и јавна администрација. Податоците нудат вреден увид во тоа како одржливоста се перцепира и применува во различни полиња. Исто така, беа претставени различни големини на организации — од мали семејни бизниси до средни и неколку поголеми претпријатија — што ја истакнува разноликоста на гласови вклучени во зелената транзиција на Шпанија. Иако учесниците не нагласија конкретни предизвици или очекувања, нивната широка и ангажирана вклученост укажува на општа отвореност за дијалог за одржливост и интерес за придонес кон тековните напори во нивните сектори.

ИНФОРМАЦИИ ЗА УЧЕСНИЦИТЕ ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО

Истражувањето спроведено во рамките на проектот имаше за цел да добие подлабоко разбирање за профилот на актерите вклучени во зелена транзиција, како од бизнис така и од образовниот сектор. Собрани се детални информации за карактеристиките на учествувачките ентитети, нивната географска локација, економските сектори на кои припаѓаат, нивната големина и улогите на поединците кои одговориле. Оваа анализа дава контекст за наодите и овозможува поточни заклучоци за потребите, предизвиците и можностите со кои се соочуваат различните типови организации на патот кон одржливоста.

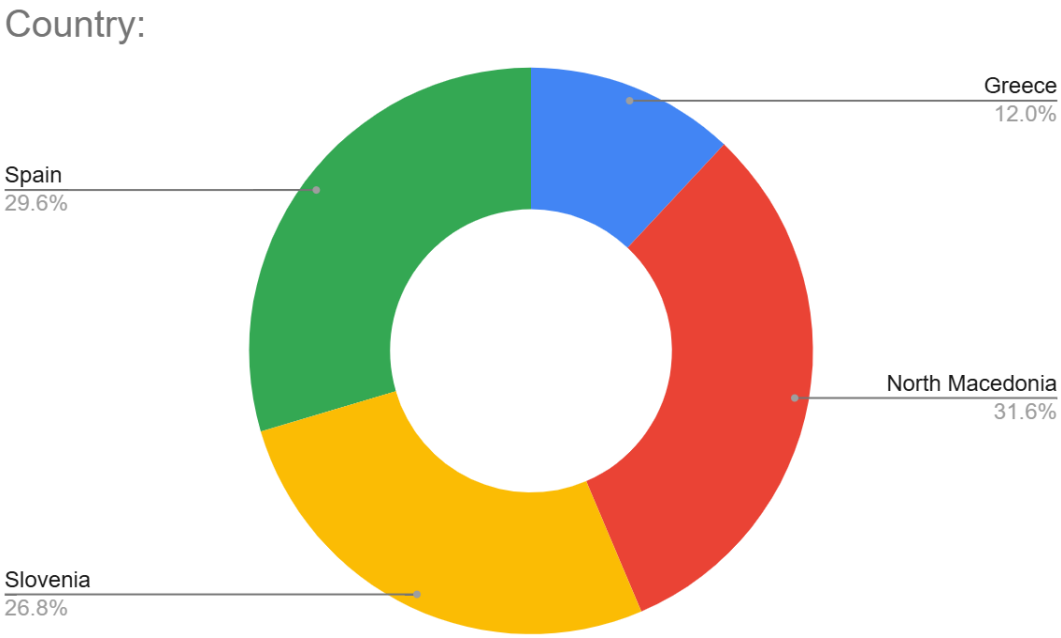
1. TYPE OF ENTITY

Големо мнозинство од учесниците во анкетата — 83,6% — претставуваа мали и средни претпријатија (МСП), додека само 16,4% беа од даватели на стручна обука и образование (СОО). Ова силно застапување на МСП ја нагласува јасната насока на проектот за разбирање на практичните предизвици и потреби на бизнисите во зелена транзиција. Сепак, вклучувањето на актерите од СОО ја потенцира и важноста на обуката и образованието за поддршка на оваа трансформација. Синергијата помеѓу овие две групи е клучна за надминување на јазот во вештините и овозможување ефикасни и долгорочни одржливи практики.

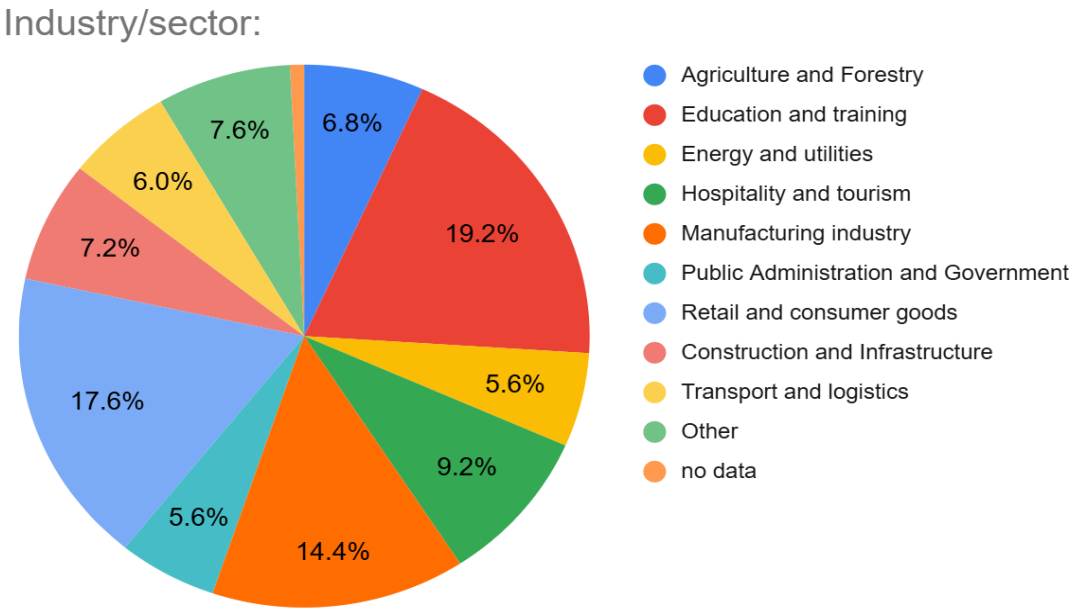
2. ДРЖАВА

Испитаниците беа географски распределени во четири држави, при што Северна Македонија учествуваше со најголем дел од 31,6%, следена од Шпанија со 29,6%, Словенија со 26,8% и Грција со 12%. Оваа балансирана распределба овозможува споредбено разбирање на напорите за зелена транзиција во различни национални контексти. Силното присуство на Северна Македонија и Шпанија укажува на висок степен на ангажираност со прашања за одржливост во овие земји, додека учеството на Словенија и Грција обезбедува поширока регионална релевантно.

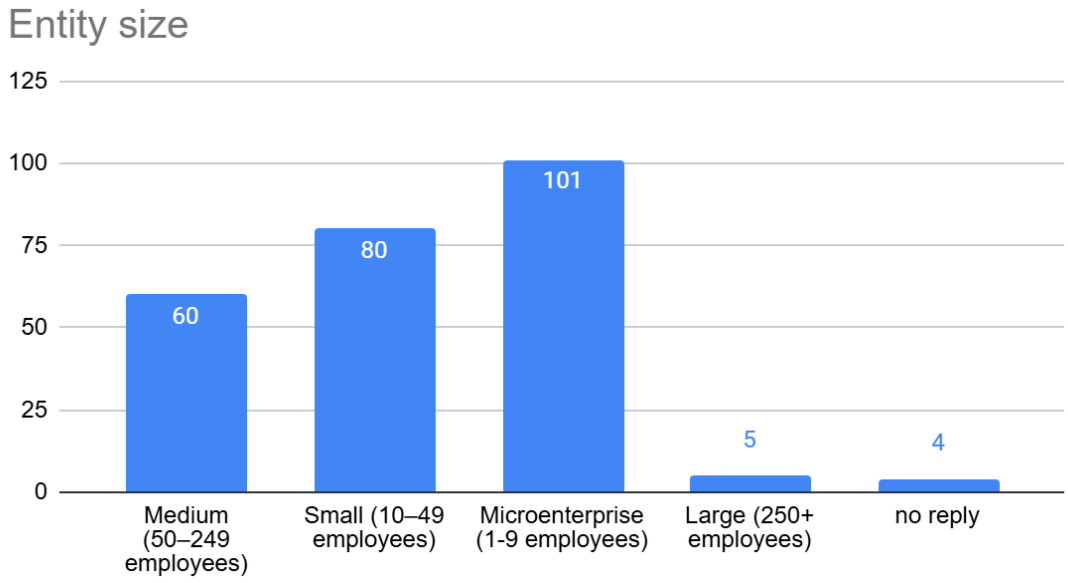
3. ИНДУСТРИЈА/СЕКТОР

Анкетата опфати разнолик опсег на сектори, при што образованието и обуката доминираа со 19,2% од сите испитаници. Потоа следуваат малопродажба и потрошувачки производи (17,6%), производство и индустрија (14,4%) и угостителство и туризам (9,2%). Други сектори како градежништво и инфраструктура сочинуваат 7,2%, додека земјоделството и шумарството учествуваат со 6,8%, а транспортот и логистиката со 6%. Резултатите покажуваат широко ангажирање во производствени и услужни сектори, што ја нагласува универзалната важност на одржливоста. Силното присуство на образовни и индустриски чинители укажува на цврста основа за ширење знаење и применета имплементација во стратегиите за зелена транзиција.

4. ГОЛЕМИНА НА ЕНТИТЕТОТ

Во однос на големината на организациите, најмногу одговори доаѓаа од микро-претпријатија (1–9 вработени), со 101 одговор, следени од мали претпријатија (10–49 вработени) со 80, и средни претпријатија (50–249 вработени) со 60 одговори. Големите компании (250+ вработени) беа застапени со само 5 одговори.

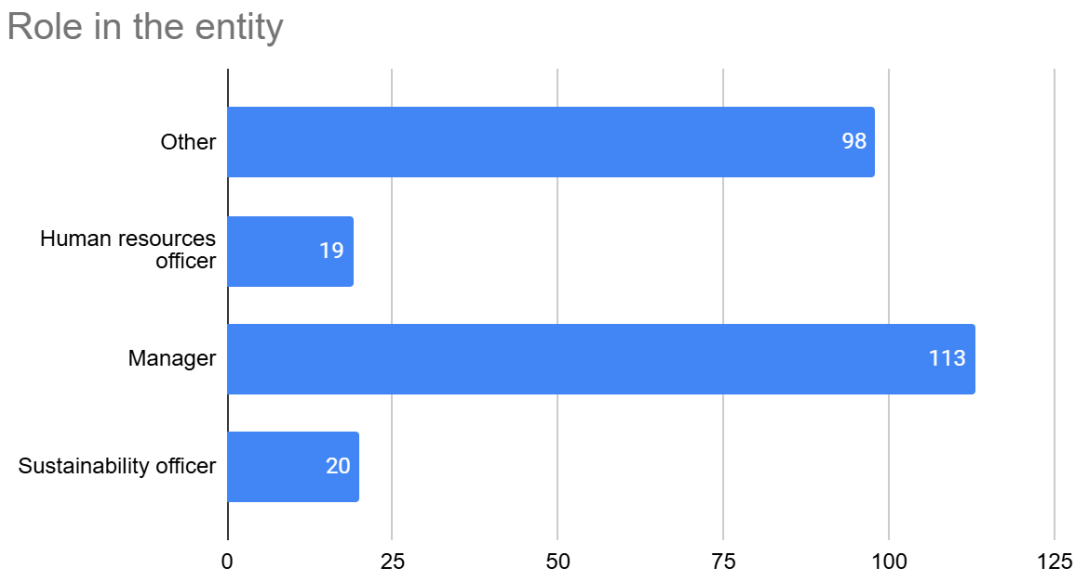

Оваа распределба ја потврдува доминантната улога на малите и средни претпријатија (МСП) во европскиот бизнис пејзаж и го нагласува значењето на креирање јавни политики и ресурси прилагодени на нивните капацитети. Бидејќи овие организации често работат

со ограничени ресурси, клучно е да им се обезбеди практична поддршка, достапни алатки и континуирана обука што им овозможува да ја интегрираат одржливоста во своите операции без да ја загрозат економската одржливост.

5. УЛОГА ВО ЕНТИТЕТОТ

Најголема група испитаници беа менаџери, со вкупно 113 одговори, следени од други категории со 98 одговори. Други клучни улоги вклучуваа менаџери за одржливост/животна средина (20) и службеници за човечки ресурси (19). Оваа распределба ја покажува силната застапеност на стратешки и оперативни лица, што овозможува истражувањето да опфати широк спектар на перспективи — од лидерство до спроведување. Значителниот удел на улоги фокусирани на одржливост укажува и на растечка внатрешна специјализација во областа на екологијата во малите и средни претпријатија и институции.

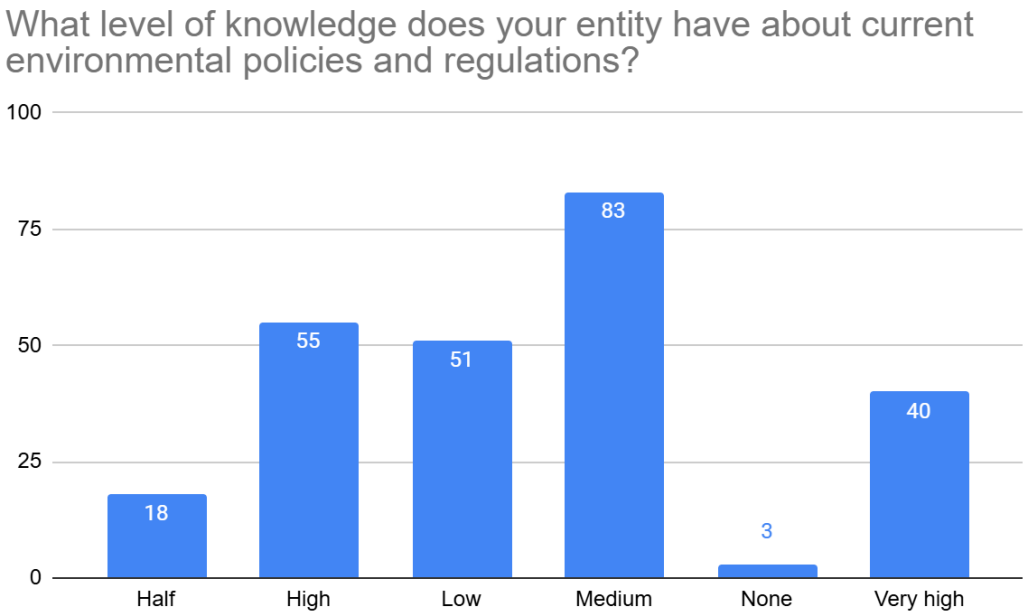

ЗНАЕЊЕ ЗА ПОЛИТИКИТЕ И ИМПАКТОТ ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

6. НИВО НА ЗНАЕЊЕ ВО ВАШАТА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА ТЕКОВНИТЕ ПОЛИТИКИ И РЕГУЛАТИВИ ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Повеќето испитаници — 83 — го оцениле знаењето на нивната организација за регулативите за животната средина како средно. Дополнително, 55 го сметале за високо, а 51 за ниско, што укажува на широк опсег на разбирање. Само 40 го оцениле знаењето како многу високо, додека 18 го опишале како делумно („половично“). Значајно е што 3 испитаници изјавиле дека немаат никаков увид.

Овие резултати покажуваат дека иако основна свест постои во повеќето организации, длабокото и целосно разбирање сè уште е ограничено. Ова укажува на јасна потреба од фокусирана обука и јакнење на капацитетите за постигнување поусогласена и

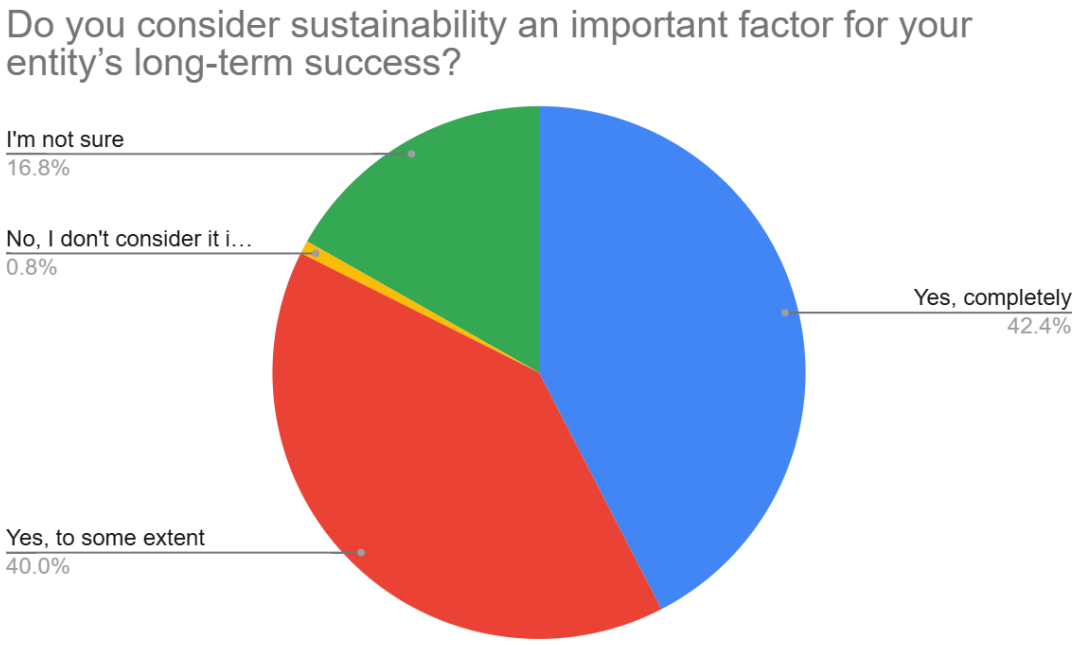

информирана примена на стратегии за усогласување со еколошките регулативи.

7. ДАЛИ ЈА СМЕТАТЕ ОДРЖЛИВОСТА ЗА ВАЖЕН ФАКТОР ЗА ДОЛГОРОЧНИОТ УСПЕХ НА ВАШАТА КОМПАНИЈА?

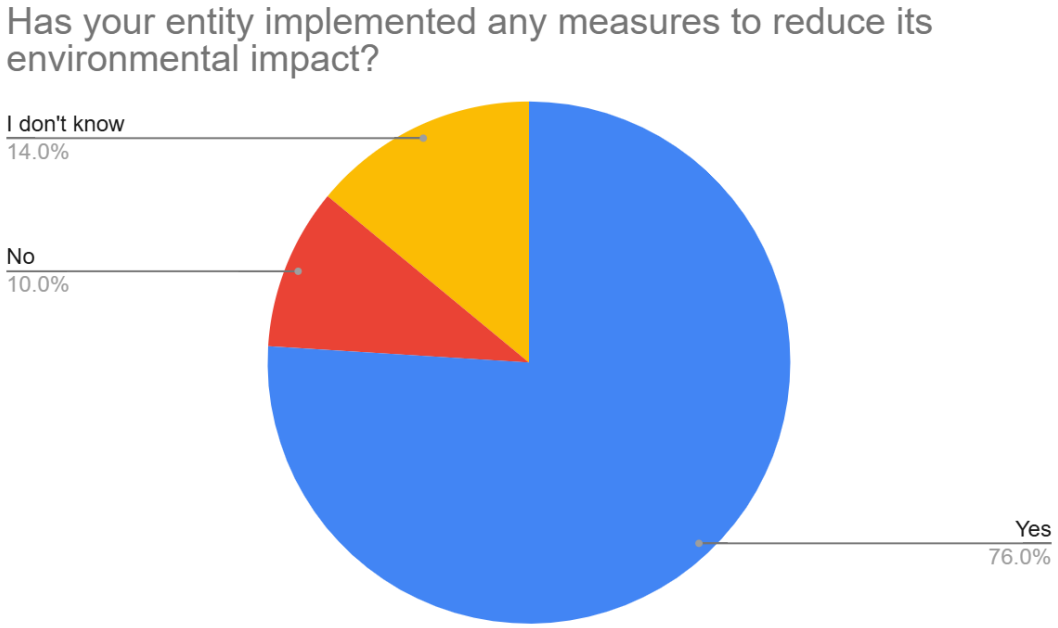
Повеќето одговори — 106 — укажуваат дека одржливоста е целосно важна за долгорочниот успех на нивната организација. Дополнително, 100 одговориле „до некаде“, додека само многу мал дел (2) изјавиле дека одржливоста не им е важна. Исто така, 42 лица се изјасниле дека не се сигурни за улогата на одржливоста во нивната долгорочна стратегија.

Овие наоди покажуваат дека одржливоста е широко препознаена како стратешки фактор за отпорност и конкурентност. Сепак, високото учество на неодлучни одговори сугерира дека е потребно дополнително подигање на свеста и појаснување на деловните придобивки од одржливоста — особено за оние кои не се сигурни за нејзината директна релевантност за нивните оперативни цели.

8. ДАЛИ СТЕ СПРОВЕЛЕ МЕРКИ ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА?

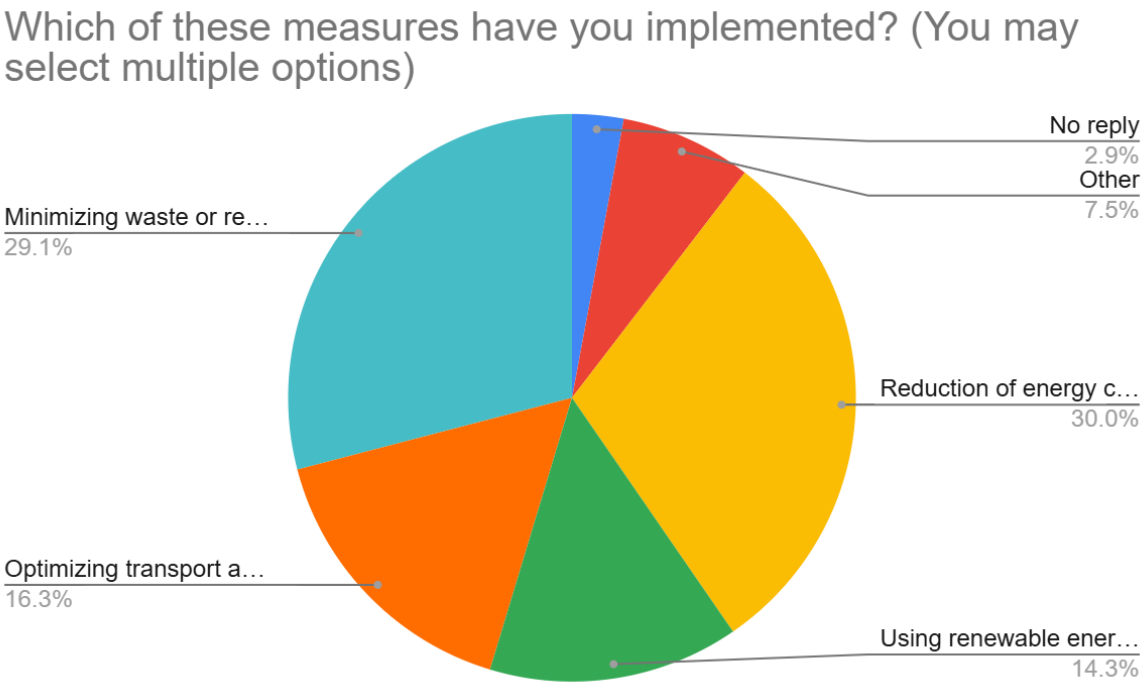
Вкупно 190 испитаници потврдија дека нивната организација веќе спровела мерки за намалување на влијанието врз животната средина. Меѓутоа, 35 одговорија дека не се сигурни („не знам“), а само 25 јасно изјавија дека не се преземени никакви мерки.

Овие бројки покажуваат растечка посветеност на организациите кон акциите за одржливост. Сепак, релативно големиот удел на неодлучни одговори укажува на ограничена внатрешна комуникација за зелените иницијативи или недостаток на формализирани стратегии за одржливост. Зајакнувањето на транспарентноста и интегрирањето на еколошките активности во основните операции може дополнително да ја зголеми ефикасноста и свесноста.

9. КОИ МЕРКИ ГИ ПРИМЕНИВТЕ?

Од оние кои пријавиле дека презеле еколошки активности, најчеста мерка беше намалување на потрошувачката на енергија, избрана од 30% од испитаниците. Намалување на отпад или рециклирање беше наведено од 29,1%, оптимизација на транспорт и логистика од 16,3%, а користење обновливи извори на енергија од 14,3%. Само 2,9% не одговориле, додека 7,5% избрале „Други“, укажувајќи на други аспекти.

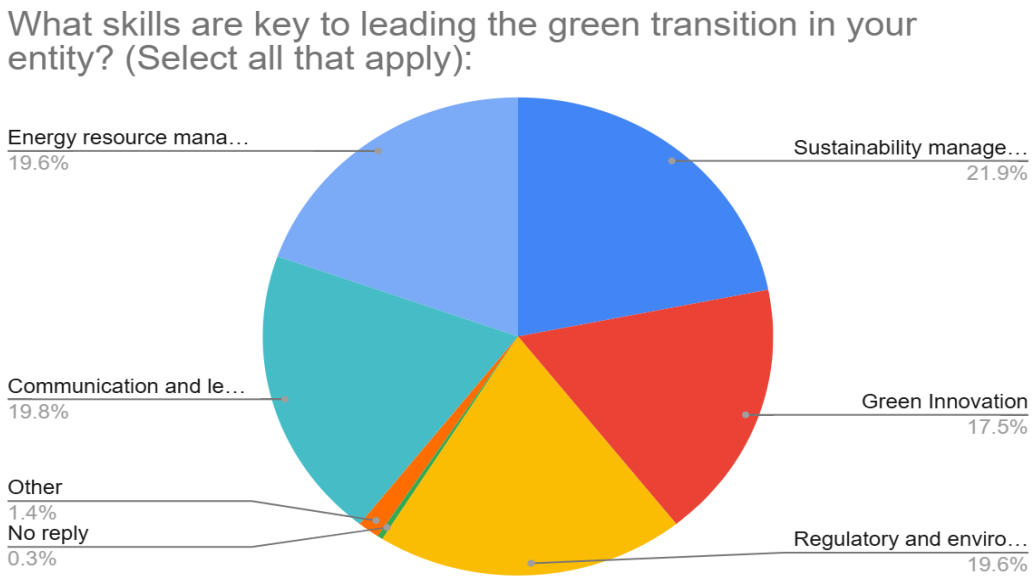
Овие резултати покажуваат дека, иако практични мерки како енергетска ефикасност и намалување на отпадот се широко применети, значителен дел од испитаниците или не се свесни за тоа што е спроведено или не се активно вклучени во тие процеси. Ова ја нагласува потребата од подобра внатрешна координација, комуникација и поголемо вклучување на целокупниот персонал во иницијативите за одржливост.

ВЕШТИНИ ПОТРЕБНИ ЗА ЗЕЛЕНИ ЛИДЕРИ

10. КОИ ВЕШТИНИ СЕ КЛУЧНИ ЗА ВОДЕЊЕ НА ЗЕЛЕНА ТРАНЗИЦИЈА?

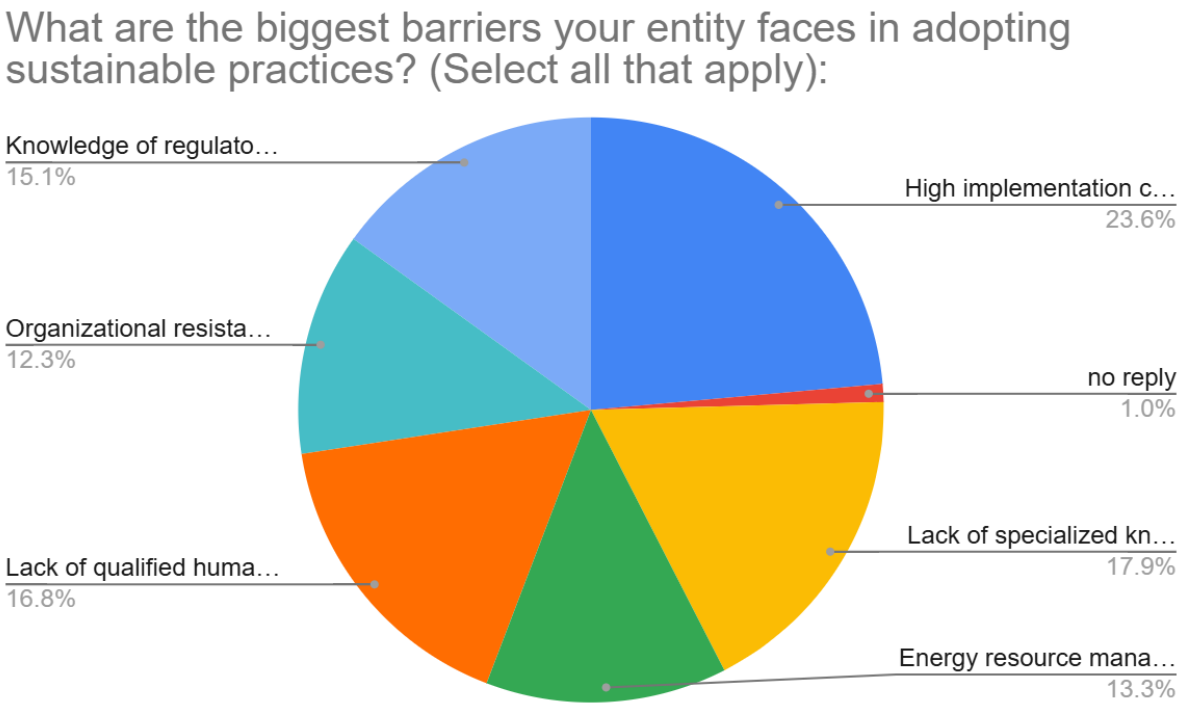
Мнозинство од испитаниците го истакна значењето на сеопфатен сет вештини за ефикасно водење на зелената транзиција. Меѓу најчесто споменуваните компетенции беа управување со одржливост, зелена иновација, комуникација и лидерство, управување со енергетски ресурси, како и познавање на регулаторните и еколошки барања. Тие пет вештини се појавуваа конзистентно кај голем дел од одговорите, често во комбинација, што ја нагласува меѓусебната поврзаност на потребната експертиза. Додека управувањето со одржливост и зелените иновации беа најчесто спомнувани поединечно, вештините за комуникација и лидерство исто така се издвојуваа како повторувачка тема — често нагласени самостојно или во комбинација со техничкото знаење. Нагласувањето на регулаторната усогласеност и управувањето со енергијата дополнително ја рефлектира оперативната и правната сложеност која е вклучена во спроведувањето на одржливите практики.

Овие резултати ја потврдуваат идејата дека зелената транзиција е широко препознаена како мултидисциплинарен предизвик, кој бара не само еколошко или техничко знаење, туку и стратешко размислување, ефективно лидерство и свест за регулативата. Ова јасно укажува на потребата од интегрирани програми за обука кои комбинираат технички, управувачки и комуникациски компетенции, овозможувајќи им на професионалците да ја пристапат одржливоста од повеќе агли и да ја применуваат значајно во различни сектори.

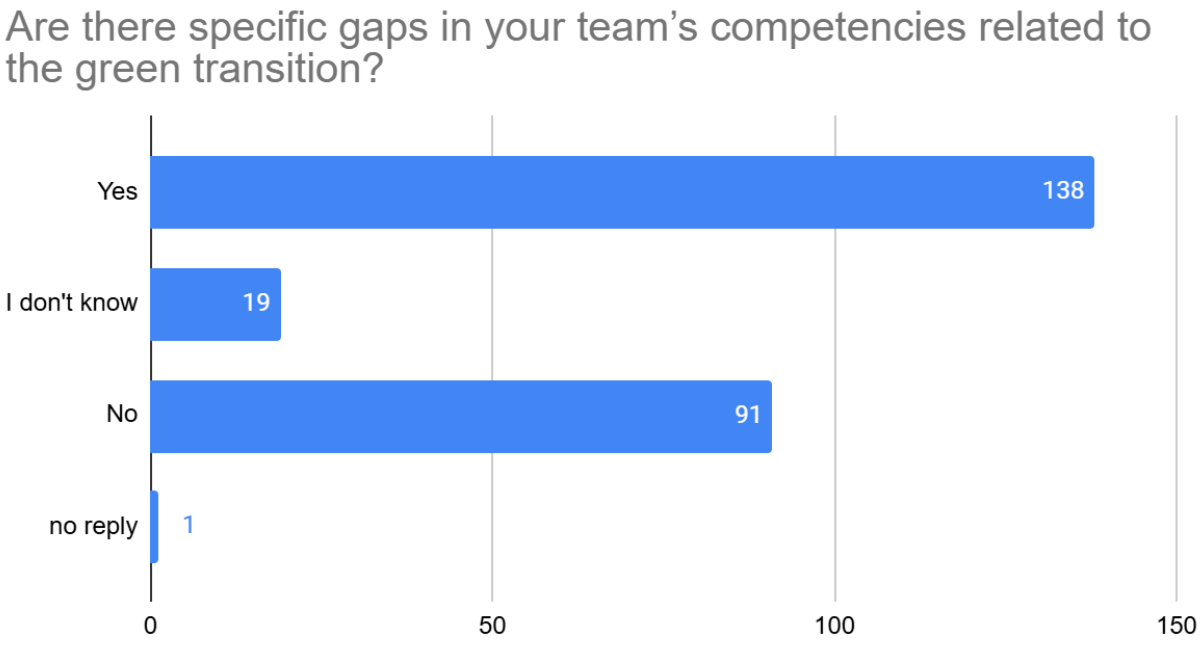
11. ГЛАВНИ ПРЕЧКИ ЗА ПРИМАЊЕ НА ОДРЖЛИВИ ПРАКТИКИ

Податоците јасно покажуваат дека високите трошоци за спроведување се сметаат за најкритична пречка за усвојување одржливи практики, што е наведено од мнозинството испитаници. Меѓутоа, финансиските ограничувања не се единствената грижа. Значителен дел од учесниците укажаа и на недостаток на специјализирано знаење и на недоволен пристап до квалификувани човечки ресурси, што ја потенцира големата празнина во вештините и експертизата во организациите. Покрај тоа, често беа спомнати и предизвиците во управувањето со енергетските ресурси и тешкотиите при усогласување со регулаторните и еколошките барања, што открива како оперативната и правната сложеност можат да го сопрат напредокот кон одржливоста. Исто така, значаен број испитаници споменаа и организациски отпор, што укажува дека внатрешната култура и подготвеноста за промени исто така играат важна улога во забавување на процесот. Сите овие наоди заедно покажуваат дека патот кон одржливоста е попречен од мултидимензионален сет предизвици, а не од еден доминантен фактор. Решавањето на овие прашања ќе бара интегриран пристап — кој ќе комбинира финансиска поддршка, развој на капацитети и унапредување на вештини, поедноставување на регулативата и културни промени во организациите. Само преку овој севкупен пристап зелениот преод може да стане поопиплив и остварлив за широк опсег на субјекти.

12. ПОСТОЈАТ ЛИ ПРАЗНИНИ ВО ВЕШТИНИТЕ ВО ВАШИОТ ТИМ ВО ПОВРЗАНОСТ СО ЗЕЛЕНИОТ ПРЕОД?

Јасно мнозинство — 138 испитаници — признаа дека нивните тимови имаат специфични празнини во компетенциите поврзани со зелениот преод. Наспроти тоа, 91 испитаници наведоа дека не гледаат никакви празнини, додека 19 беа неодлучни. Овој резултат укажува на широко распространето признавање на потребата од унапредување и повторно оспособување на вештините за да се одговори на барањата на трансформациите за одржливост. Релативно големиот број одговори „не знам“ сугерира дека некои организации можеби немаат јасни внатрешни проценки на своите компетенции, што дополнително ја нагласува потребата од структурираните евалуации и таргетирани стратегии за обука.

13. ИДЕНТИФИКУВАНИ СПЕЦИФИЧНИ ПРЕДИЗВИЦИ СО НЕДОСТИГ НА ВЕШТИНИТЕ

Додека мнозинството од испитаниците признаа дека во нивните тимови постојат празнини во вештините, отворените одговори откриваат дека овие празнини се разновидни, повеќеслојни и често длабоко вкоренети како во знаењето, така и во практиката. Многу учесници посочија на општ недостаток на знаење за одржливост, особено во однос на специфичните регулативи, еколошкото законодавство и нивната примена во реални услови. Неколку коментари нагласија дека овој недостаток на свесност е особено изразен кај вработените со понизок степен на формално образование

или во организации каде што не постои посебна улога посветена на одржливоста, како што е менаџер за животна средина или службеник за одржливост.

Друг повторлив мотив беше отсуството на практична, базирана на искуство обука. Испитаниците истакнаа дека додека свесноста за одржливост расте, постои јаз помеѓу теоретското разбирање и практичната примена — особено во области како енергетска ефикасност, намалување на отпад, одржливи материјали и практики на кружна економија. Исто така, постои впечаток дека постојните понуди за обука се премногу генерализирани или одвоени од секојдневните реалности на малите и средните претпријатија (МСП). Многумина побараа повеќе практични, секторски прилагодени можности за учење, вклучувајќи учење преку врсници, вистински студии на случаи и конкретни упатства за имплементација.

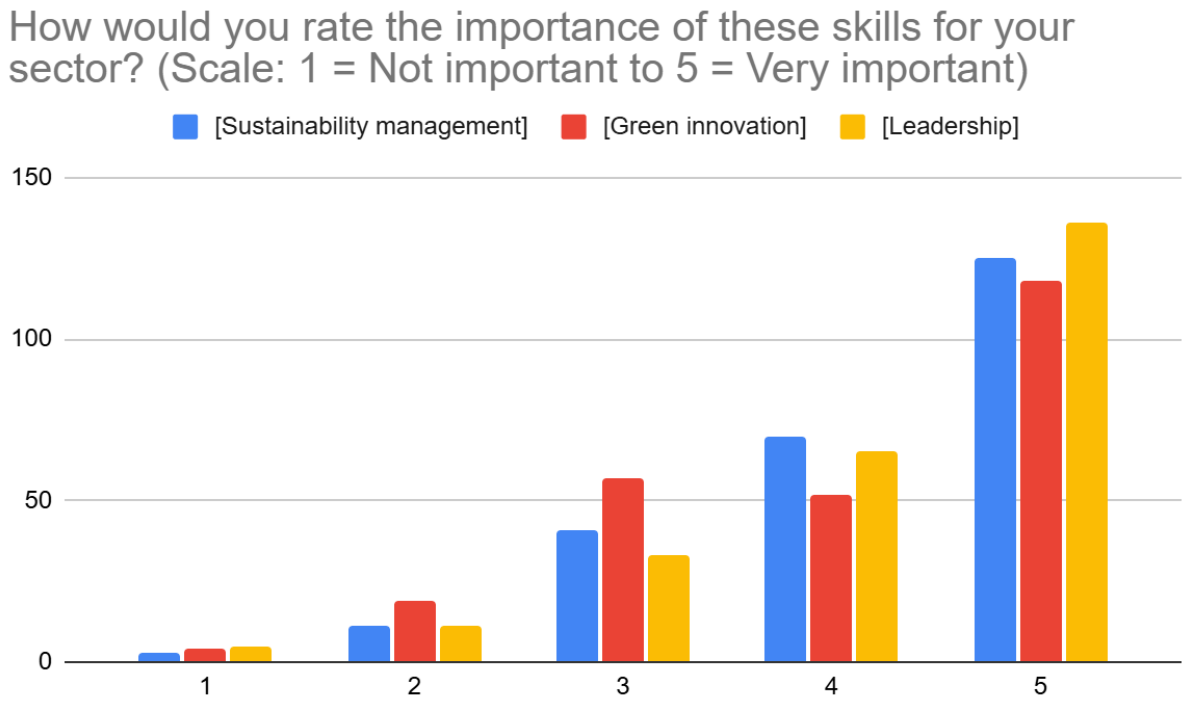
Понатаму, некои одговори укажаа на внатрешни организациски предизвици, вклучувајќи недостаток на иницијатива, ниска мотивација или отпор кон промени кај вработените. Други забележаа дека товарот на одржливоста често паѓа на еден поединец или сектор, што го отежнува напредокот без пошироко вклучување на тимот или поддршка од лидерството. Во овој контекст, потребата не е само за технички вештини, туку и за зелено лидерство, управување со промени и внатрешна комуникација. Заедно, овие сознанија укажуваат дека за ефективно затворање на празнината во компетенциите, интервенциите мора да надминат едноставен пренос на знаење — тие треба да поттикнуваат промена на организациската култура, да охрабруваат меѓусекторска соработка и да ја вградат одржливоста како заедничка одговорност на сите нивоа во организацијата.

14. ЗНАЧЕЊЕТО НА ВЕШТИНИТЕ: УПРАВУВАЊЕ СО ОДРЖЛИВОСТ, ЗЕЛЕНА ИНОВАЦИЈА И ЛИДЕРСТВО

Податоците јасно покажуваат дека управувањето со одржливост, зелената иновација и лидерството се широко сметани за клучни компетенции за поттикнување на зелениот преод — при што лидерството се истакнува како највисоко ценета вештина воопшто. Преку распределбата на скала од 1 до 5 (каде што 5 значи „најважно“), мнозинството од испитаниците ја избраа највисоката оценка (5) за сите три области на вештини: 125 за управување со одржливост, 118 за зелена иновација и 136 за лидерство. Ова силно групирање на највисоката оценка укажува на речиси универзално признавање на овие вештини како критични фактори за ефективна и трајна промена во одржливоста. Додека управувањето со одржливост и зелената иновација добија високи оценки, нивната распределба на средината на скалата покажува малку повеќе варијации, што сугерира дека иако овие вештини се ценат, некои испитаници можеби ги сметаат за повеќе зависни од контекстот или делумно веќе застапени во нивните организации. Лидерството, пак,

конзистентно беше највисоко рангирано, со помал број одговори во пониските категории и силен врв на ниво 5. Ова ја зајакнува идејата дека трансформацијата кон одржливост не е само технички предизвик, туку и лидерски — што бара визија, комуникација и стратешка координација низ тимовите.

Во целина, овие податоци ја потврдуваат потребата од интердисциплинарни обуки и градење капацитети кои ќе се занимаваат не само со техничкото знаење за одржливост и иновативниот потенцијал, туку и ќе ги оснажуваат поединците да водат промени, да ги вклучуваат другите и да ја движат акцијата низ целата организација.

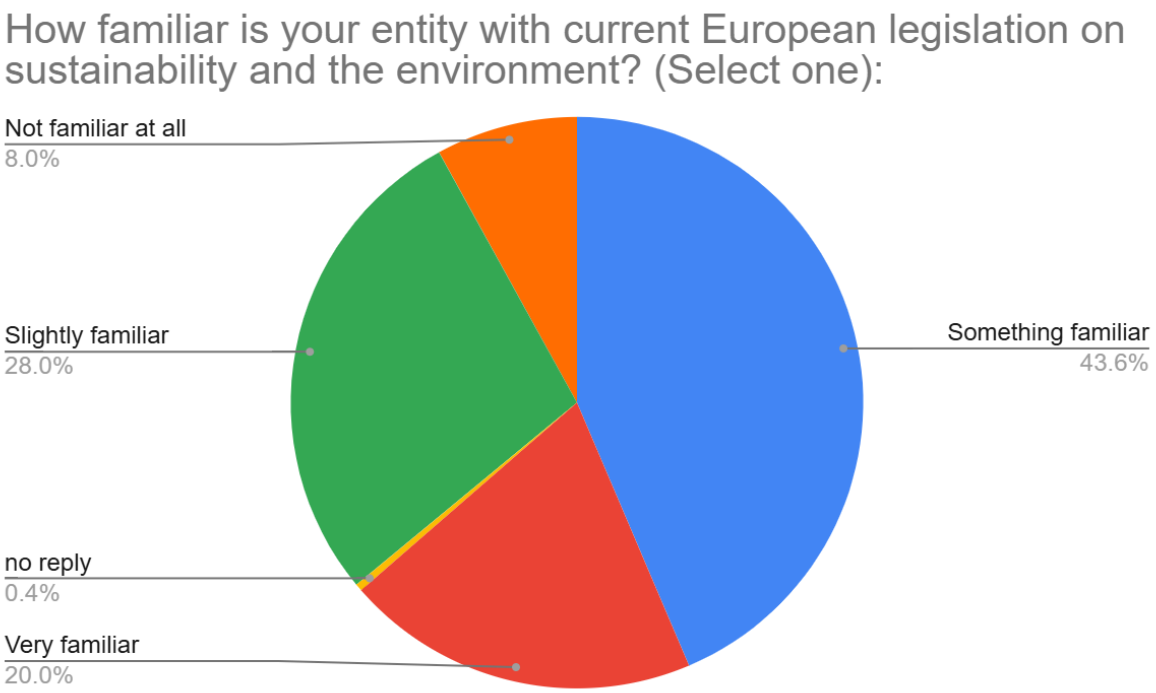
ЕВРОПСКО ЗАКОНОДАВСТВО ЗА ОДРЖЛИВОСТ

15. ПОЗНАВАЊЕ НА ТЕКОВНОТО ЕВРОПСКО ЗАКОНОДАВСТВО ЗА ОДРЖЛИВОСТ И ЖИВОТНА СРЕДИНА

Најчест одговор беше „некое познавање“, избран од 43,6% од учесниците, што укажува на умерена свест за еколошките закони на ЕУ. 28% пријавија дека се само малку запознаени, додека 20% се сметаат за многу запознаени. Помал дел (8%) изјавија дека воопшто не се запознаени.

Оваа распределба покажува дека иако значаен дел од испитаниците имаат барем основно познавање на европското законодавство за одржливост, длабинското познавање

е релативно ограничено. Овие сознанија ја нагласуваат потребата од подобра информираност и обуки за да се обезбеди дека бизнисите ќе можат сигурно да се ориентираат и да ги почитуваат променливите законски рамки.

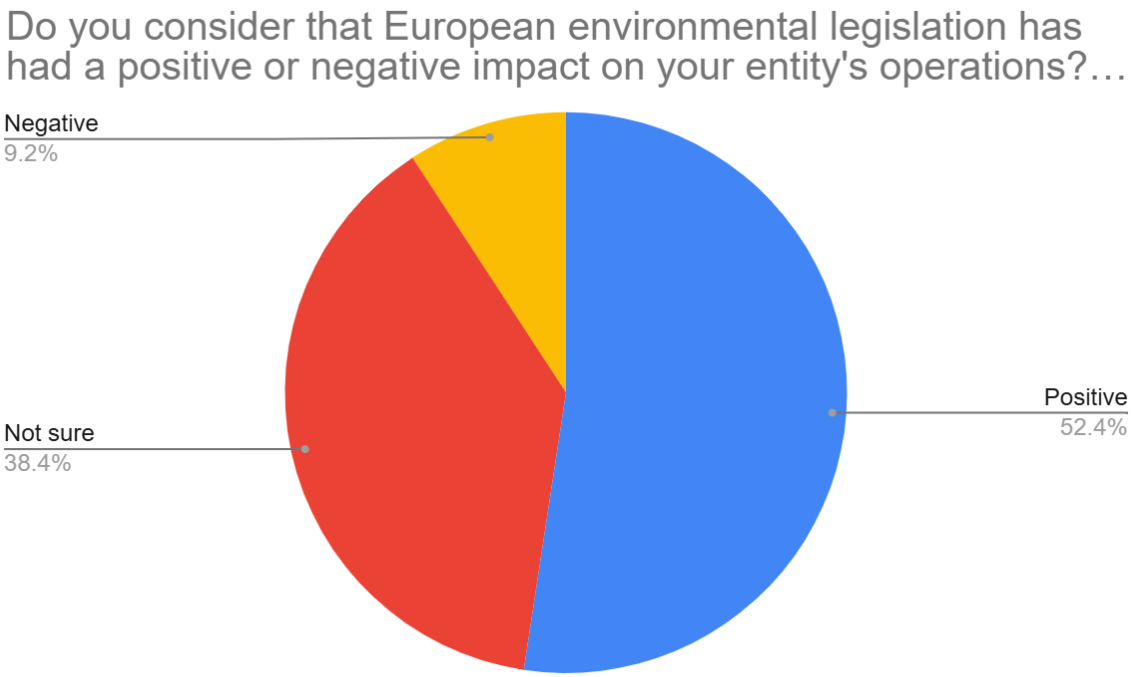

16. ПЕРЦЕПЦИИ ВО ВРСКА СО ВЛИЈАНИЕТО НА ЕВРОПСКОТО ЗАКОНОДАВСТВО

Поголемиот дел од испитаниците (52,4%) веруваат дека европското еколошко законодавство има позитивно влијание врз работењето на нивната организација. Дополнителни 38,4% изјавиле дека не се сигурни, додека само 9,2% го оцениле влијанието како негативно. Овие резултати сугерираат дека повеќето МСП го препознаваат конструктивното влијание на регулативите на ЕУ за животна средина, особено во насока на усогласување на деловните практики со пошироките цели за одржливост. Многумина веројатно ги гледаат овие политики како јасна рамка за одговорно работење, ефикасно користење на ресурси и долгорочно усогласување со еколошките барања.

Сепак, релативно високото ниво на неизвесност — во комбинација со мал, но значаен удел на негативни перцепции — укажува дека е потребно повеќе напор за да се комуницираат практичните придобивки и барања од европското законодавство. Тоа вклучува и поддршка за организациите подобро да разберат како регулативите се применуваат во нивниот конкретен контекст, кои механизми за поддршка постојат за да

се олесни усогласувањето, и на кој начин правните обврски можат да се претворат во конкурентски предности, како што се иновации, пристап до финансирање или зајакнување на брендот.

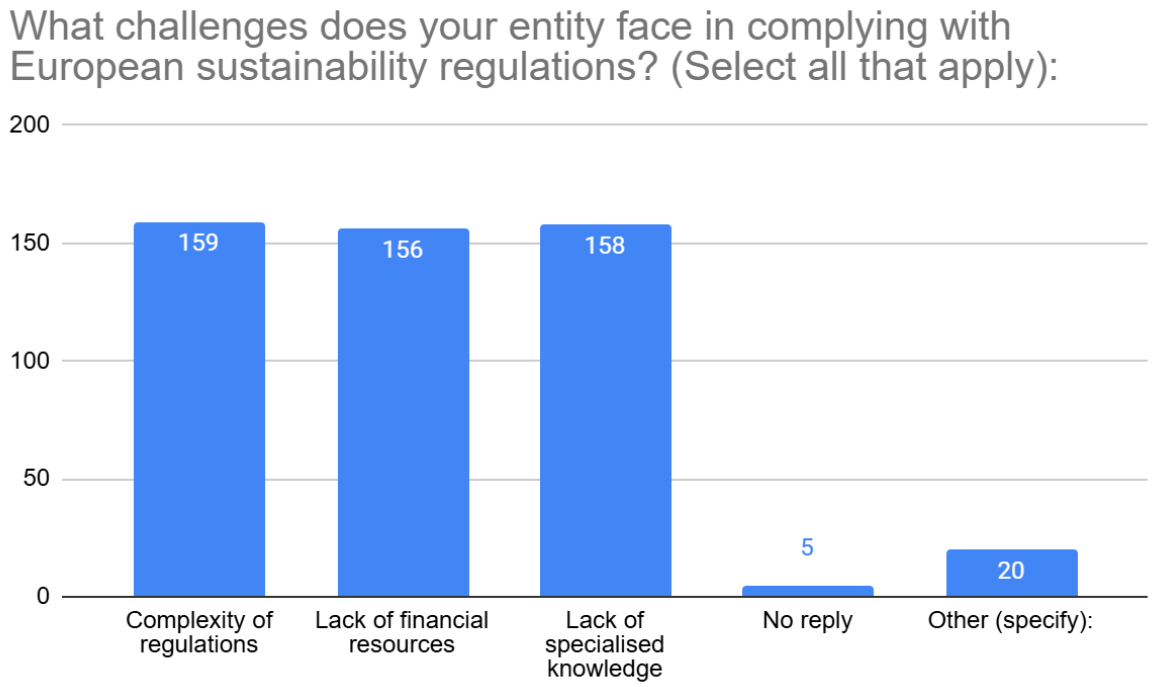
17. ПРЕДИЗВИЦИ ВО ОДНОС НА ПОЧИТУВАЊЕТО НА ЕВРОПСКИТЕ РЕГУЛАТИВИ

Поголемиот дел од испитаниците (66,3%) избраа комбинација од пречки како главен предизвик, вклучувајќи недостиг на финансиски ресурси, недостаток на специјализирано знаење и сложеноста на регулативите. Поспецифични одговори вклучуваат само недостаток на специјализирано знаење (16,8%), потоа само сложеност на регулативите (11,6%) и одговорот „Друго“ (5,3%).

Овие резултати јасно покажуваат дека усогласувањето со регулативите за одржливост е попречено од технички и структурни ограничувања. Надминувањето на овие бариери ќе бара координирана поддршка во форма на поедноставени правни насоки, таргетирана едукација и финансиска помош за спроведување — особено за МСП кои имаат ограничен внатрешен капацитет.

Покрај однапред дефинираните категории, неколку испитаници избраа „Друго“ и понудија различни коментари што упатуваат на подлабоки контекстуални и организациски бариери. Меѓу нив се појавија изрази на неизвесност или недостаток на јасност во однос на очекувањата, како и внатрешни ограничувања како недостиг на време,

недоволен број вработени или недостиг на фокус. Некои исто така ги спомнаа пошироките системски проблеми, како што се притисоци од конкуренцијата за искористување на јавни средства или генерално слаба вклученост на тимовите. Овие сознанија сугерираат дека покрај формалните бариери, многу МСП се соочуваат и со т.н. „меки“ пречки, како што се нејасни цели, спротивставени приоритети или недоволна стратешка усогласеност. Ова го нагласува потребниот развој на повеќе прилагодени алатки за поддршка, вклучувајќи примери на добри практики, учење од врсници и секторски дијалог, за да им се помогне на бизнисите да ги дефинираат своите цели за одржливост и да ги претворат во изводливи планови.

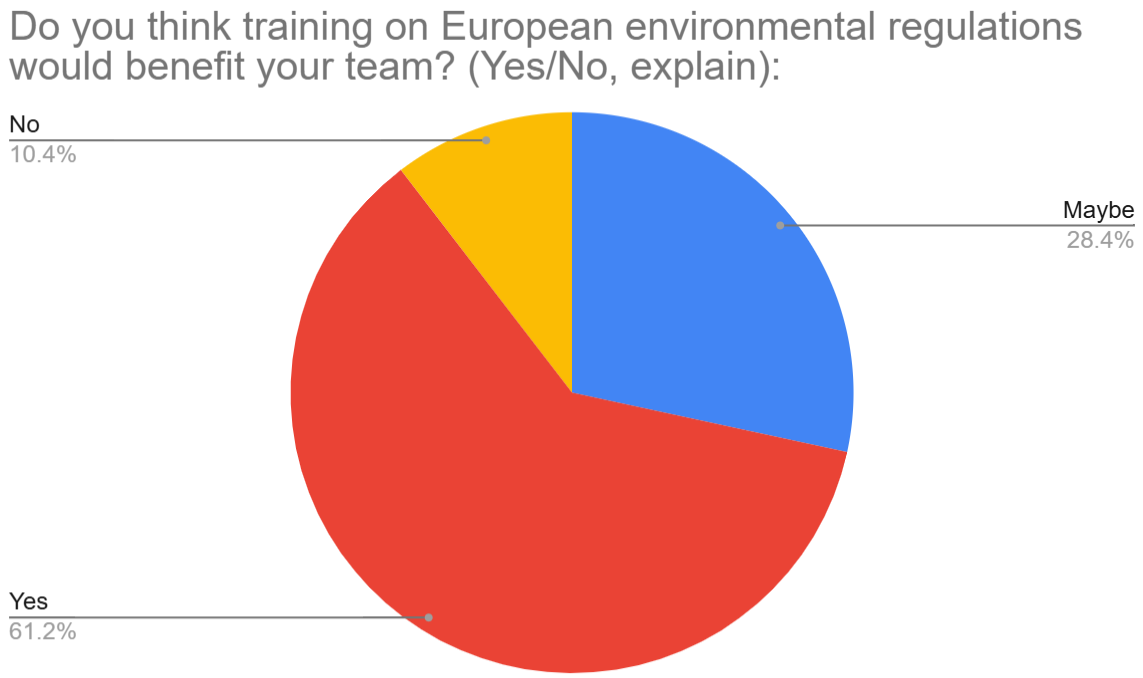

18. ДАЛИ ОБУКАТА ЗА ЕУ РЕГУЛАТИВИ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА БИ БИЛА ОД КОРИСТ ЗА ВАШИОТ ТИМ?

Повеќе од половина од испитаниците (61,2%) сметаат дека обука за европските регулативи за животна средина би била од корист за нивниот тим. Дополнителни 28,4% одговориле „можеби“, што укажува на интерес, но веројатно условен од содржината или начинот на реализација на обуката. Само мал дел (10,4%) одговориле „не“.

Овие резултати ја истакнуваат силната побарувачка за едукативна поддршка прилагодена на реалната примена на политиките на ЕУ за животната средина. Релативно високиот број на неодлучни или несигурни одговори сугерира дека за да биде ваквата обука навистина

ефективна, таа треба да биде практична, секторски специфична и директно поврзана со секојдневните деловни активности.

19. ПОГЛЕДИ ОКОЛУ МОЖНОСТИ ВО РАМКИ НА ЕВРОПСКИТЕ ЕКОЛОШКИ РЕГУЛАТИВИ

Одговорите на ова прашање покажуваат **мешани перцепции** во однос на можностите што ги нудат европските еколошки регулативи. Дел од испитаниците изразија **несигурност или недоволна информираност**, додека други препознаа **конкретни придобивки**, како што се **подобрување на конкурентноста, зголемување на довербата кај клиентите и унапредување на репутацијата преку усогласеност со стандардите на ЕУ**.

Некои учесници истакнаа оперативни предности, вклучувајќи поефикасно користење на ресурсите, заштеда на енергија, како и можност за пристап до финансиски средства и иновации поврзани со зелената и дигиталната транзиција. Регулативите на ЕУ исто така беа препознаени како поттик за модернизација и премин кон поодржливи деловни модели.

Сепак, голем број коментари ги нагласија и пречките за реално искористување на овие можности. Како главни предизвици беа наведени: недоволно познавање на регулативите, бирократски процедури, неправична конкуренција од увоз на производи што не подлежат на истите стандарди, потешкотии со националната имплементација и ограничени внатрешни ресурси и време кај МСП.

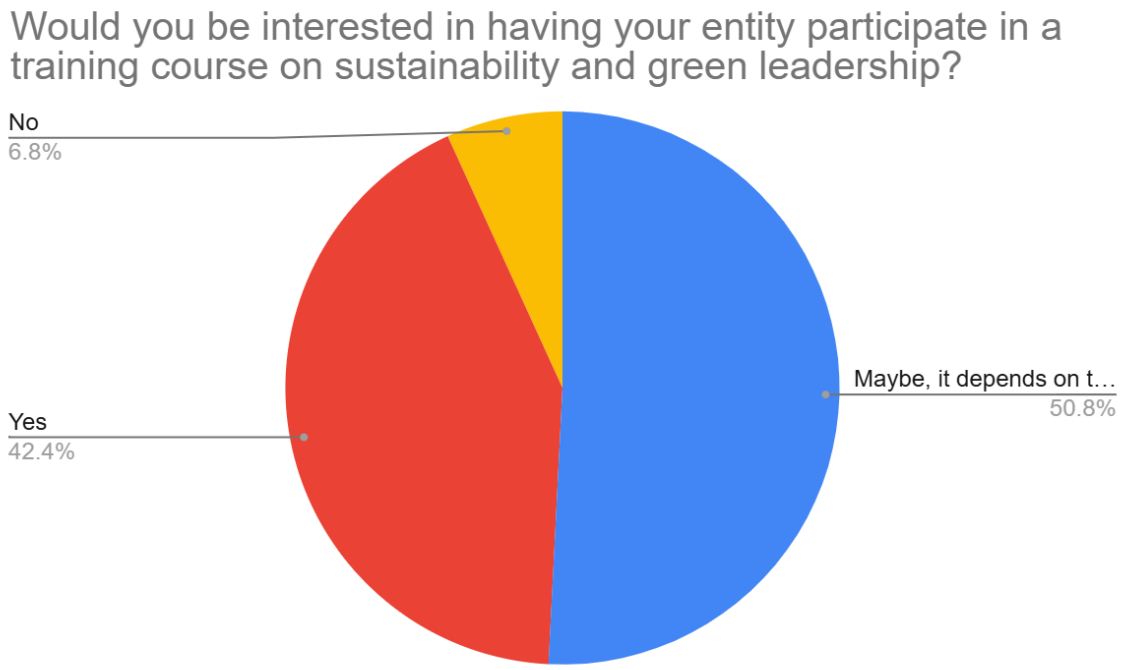
Ова укажува на потребата од поголема поддршка и поедноставување на пристапот до информации, алатки и обуки, со цел малите и средни претпријатија да можат полесно да ги искористат потенцијалните придобивки од усогласување со европските еколошки стандарди.

ИНТЕРЕС ЗА ОБУКА

20. ИНТЕРЕС ЗА УЧЕСТВО ВО ОБУКА ЗА ОДРЖЛИВОСТ И ЗЕЛЕНО ЛИДЕРСТВО

Повеќе од половина од испитаниците (50,8%) изразија **условен интерес** за учество во обука за одржливост и зелено лидерство – **во зависност од содржината на курсот**. Дополнително, **42,4% дадоа јасен одговор „да“**, потврдувајќи силен ентузијазам и побарувачка. Само мала група (6,8%) изјавила дека **нема интерес**.

Овие резултати укажуваат на **многу позитивен став кон можностите за обука**, при што големо мнозинство е отворено за понатамошно учење. Воедно, тоа сугерира дека **релевантноста и прилагодеността на содржината** ќе бидат клучни за **максимизирање на учеството и ангажманот**.

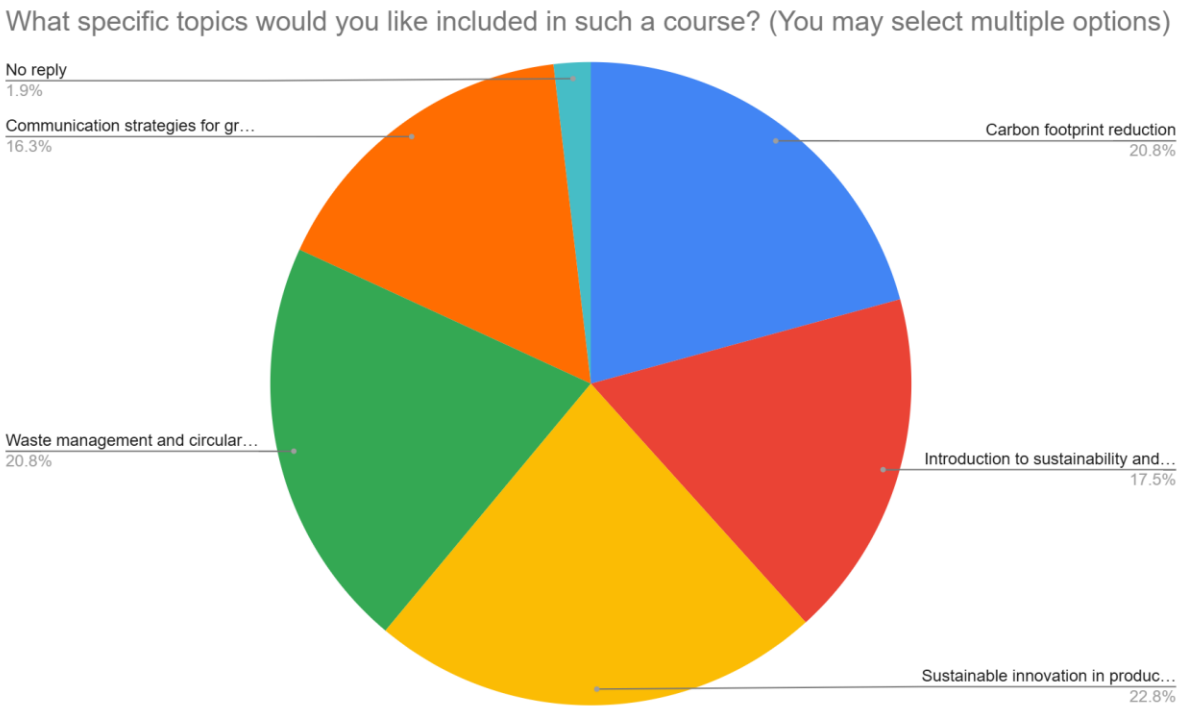

21. ПРЕПОРАЧАНИ ТЕМИ ЗА ОБУКАТА

Од учесниците во анкетата беше побарано да изберат од список од пет клучни теми и да предложат дополнителни прашања кои тие ги сметаат за релевантни за обука за одржливост. Одговорите покажуваат силен интерес за сите предложени теми, со најголем број на избори насочени кон:

- Намалување на јаглеродниот отпечаток
- Одржливи иновации во производи и услуги
- Управување со отпад и циркуларна економија
- Комуникациски стратегии за зелени иницијативи
- Вовед во одржливоста и нејзините придобивки за МСП

Голем дел од испитаниците избрале повеќе, па дури и сите понудени опции, што укажува на широко разбирање за поврзаните предизвици и можности поврзани со зелената транзиција. Забележително е што многумина истакнале дека овие теми не треба да се обработуваат само на воведно ниво, туку преку техничка, практична и секторски прилагодена обука.

Во делот за отворени коментари, испитаниците предложиле и дополнителни теми како што се: **еко-етикетирање, зелени јавни набавки, одржлива мобилност**, како и **стратегии за планирање и инвестиции во еколошки подобрувања**. Други посочиле потреба од **реални студии на случаи, насоки за регулативи**, и **методи за мерење на резултатите од одржливите практики**. Некои повикале обуката да оди подалеку од зголемување на

свеста, и да вклучува **конкретни алатки и решенија** што директно можат да се применат во секојдневните операции.

ЗАКЛУЧОЦИ

Резултатите од анкетата спроведена во рамките на проектот GREENLEAD обезбедуваат клучни сознанија кои директно го поддржуваат креирањето на нов професионален профил — „Зелен лидер“. Со вкупно 250 собрани одговори од мали и средни претпријатија (МСП) и институции за стручно образование и обука (ВЕТ) од Шпанија, Северна Македонија, Словенија и Грција, анкетата открива заеднички предизвици, како и специфични регионални карактеристики кои го обликуваат преминот кон одржливи практики. Овие наоди претставуваат основа за развој на рамка на компетенции и програма за обука што ќе биде прилагодена на реалните потреби на оние што ја водат зелената транзиција во пракса.

Еден од најважните заклучоци е општото препознавање на одржливоста како суштински фактор за долгорочен успех. Голем дел од испитаниците потврдија дека одржливоста е веќе дел од нивната стратешка визија. Многумина имаат започнато со конкретни мерки, како што се намалување на потрошувачката на енергија и подобрување на управувањето со отпад. Сепак, понатамошниот развој на овие практики често се попречува од сериозни структурни и оперативни пречки — како што се високите трошоци за имплементација, ограничените човечки и финансиски ресурси и недостигот на специјализирано знаење.

Овие предизвици укажуваат на потребата од нов тип професионалец — личност која не само што ги разбира техничките и регулаторните аспекти на одржливоста, туку има и капацитет да води промени во рамките на организацијата. **Зеленият лидер** треба да поседува уникатна комбинација на вештини: од стратешко управување со одржливост, зелени иновации и управување со ресурси, до познавање на еколошки регулативи. Дополнително, испитаниците го истакнаа лидерството и комуникацијата како клучни „трансверзални“ вештини — што укажува дека Зеленият лидер мора да биде способен да мотивира и поврзува различни тимови и оддели во организацијата.

Критична компонента на овој профил е и способноста за разбирање и имплементирање на европското еколошко законодавство. Иако повеќето испитаници имаат позитивен став кон овие регулативи, многумина признаваат дека не ги разбираат доволно нивните практични импликации. Затоа, Зеленият лидер треба да знае како да ги интерпретира овие закони, да ги претвори во конкретни активности и да ги искористи како можност за добивање финансиска поддршка, иновации и зголемена конкурентност.

Анкетата, исто така, откри голем интерес за структурирана и квалитетна обука за зелено лидерство — над 93% од испитаниците изразија подготвеност да учествуваат во ваков тип на програма. Најбарани теми беа: намалување на јаглеродниот отпечаток, циркуларна

економија, зелени иновации, ефективни комуникациски стратегии, како и користа од одржливоста за МСП. Испитаниците побараа обука што нема да биде само теоретска, туку практична, техничка и насочена кон реални деловни предизвици. Дополнително, беше изразен интерес и за теми како што се еколабелирање, одржлива мобилност и подобро разбирање на законодавството — што ја истакнува потребата од сеопфатна и флексибилна рамка на компетенции.

На крај, резултатите од анкетата ја потврдуваат потребата за воспоставување на профилот **Зелен лидер** — нова, стратешка улога што комбинира техничко знаење, регулаторна писменост, визионерско размислување и меки вештини за водење на организациски промени. Идната рамка на компетенции треба да ја одразува оваа комплексност и да понуди јасна, модуларна и практична патека за обука, адаптирана на различни сектори. Преку ова, проектот **GREENLEAD** ќе придонесе кон создавање нова генерација на професионалци кои ќе ја вградат одржливоста во сржта на деловното работење — поддржувајќи ги климатските цели на ЕУ и обезбедувајќи поотпорна и подготвена економија за иднината.